

Tijdschrift over de Migrantenproblematiek
Driemaandelijks

V.u.: D. Dumlugöl Ser-
geysstr. 4 - 3020 Herent

amsab
Instituut voor
Sociale Geschiedenis
MTSK34

- 0 Migrantenscholen
- 0 Turkse vrouwen en gezondheidszorg
- 0 Integratie
- 0 Taallesen

BAREEL

jg 11 nr 44 dec. 1988

60 fr.

Verheugd u onder onze talrijke lezers terug te vinden in het nieuwe jaar en met alle excuses voor het laatstijdig verschijnen van dit nummer, staat het VOCOM er op u haar beste wensen aan te bieden.

Bareel

een uitgave van
v.z.w. V.O.CO.M.

Hoofredacteur:
Emiel Vervliet

Kernredactie:
Miek Aerts, Veerle Hobin, Eliane Peytier, Piet Van Avermaet, Lode Van Look.

Vaste medewerkers:
Houssein Boukhiss, Frank Caestecker, Franca De Bruyne, Mark Maes, Luk Michiels, Frank Moulaert, Mark Naudts, Didier Vanderslijcke.

Werkten mee aan dit nummer:
P. Blondeel, C. Lybeer, F. Mestiri.

Foto's:
Johan Propt, Kadinin Sesi, Archief Bareel, Tribune Immigrée.

Tekeningen:
Guido Holemans

Druk:
De Wrikker, Antwerpen.

Redactie en administratie:
Pol Kongs

Poststraat 156
1030 Brussel
tel. 02/217.11.14

Abonnementen:
Je kunt je abonneren op Bareel door overschrijving van 300 fr. op rekeningnummer 001 - 0967311 - 06 met vermelding 'abonnement Bareel'.

In dit nummer

Integratie. Een inhaalbeweging voor een jarenlange struisvogelpolitiek	3
Onderwijs. Spreiding: toverwoord dat leidt tot immobilisme?	7
Opvattingen over migrantenscholen	10
Projekt Gezondheidszorg en Turkse vrouwen	12
Recht op wachtijdvergoeding voor Marokkaanse en Tunesische schoolverlaters. Interview met M. Justaert.	16
Nederlandse taallessen voor volwassen migranten	18
De Vlaamse Hoge Raad voor Migrantten. Twee beleidsadviezen	22
Jongeren en Rai	23
Overzicht projecten Onderwijs	25
Dokumentatie	26
Beknopt	28

Brengt 1989 een Koninklijk Commissaris?

Na de verkiezingsoverwinning van het Vlaams Blok, zeer spektakulair in het Antwerpse maar ook opmerkelijk in Mechelen en Sint-Niklaas, verklaarde Eerste Minister Martens dat er spoedig een Commissaris voor de migrantenproblematiek diende te komen. Tot op heden bleef deze wens politiek dode letter, alhoewel stappen werden ondernomen om tot een inhoudelijke en structurele invulling van de functie te komen.

Om dit debat zo zinnig mogelijk te voeren, veroorlooft het VOCOM het zich hierover enkele bedenkingen op papier te zetten.

- Omdat de integratieproblematiek een dynamisch gegeven is dat soms ook tegenstellingen oproept, dient de Commissaris de nodige ruimte te krijgen om dit proces op efficiënte wijze te kunnen sturen. Een Koninklijk Commissaris met een permanente en autonome opdracht lijkt dan ook aangewezen, eerder dan een Regeringscommissaris.

- Gezien de gewest- en gemeenschapsvorming wordt deze Commissaris aangeduid op nationaal vlak. Hij oefent zijn functie uit in nauw overleg met de Eerste Minister. Bij zijn indiensttreding wordt de zogenoemde Commissie Gol van rechtswege opgeheven.

- Inhoudelijk dient de Commissaris op aanvraag advies te geven in alle materies die de migrantenbevolking rechtstreeks of onrechtstreeks aanbelangen. Hij kan ook ongevraagd de nationale overheid adviseren. Ten aanzien van de gemeenschappen in dit land moet hij functioneren als een brugfiguur met betrekking tot de migratie- en integratieproblematiek. Hierbij kan hij rekenen op de adviesraden die zowel in de Vlaamse als in de Franse Gemeenschap functioneren.

We hopen dat de problematiek in 1989 voldoende ernstig zal worden genomen om het politiek gemanoeuvreren en gekibbel te overstijgen en een benoeming mogelijk te maken.

INTEGRATIE

EEN INHAALBEWEGING VOOR EEN JARENLANGE STRUISVOGELPOLITIEK

"Vreemd" maar "zoveel mogelijk Belg"

Zelden werd de laatste jaren zoveel over integratie gepraat als de weken na de gemeenteraadsverkiezingen 1988. Een verheugend fenomeen, ware het niet dat het alles behalve duidelijk is wat diverse, soms prominente sprekers met deze term bedoelen.

Als ik een socialistisch gemeenteraadslid uit de gemeente H. hoor beweren dat vreemdelingen zich maar moeten integreren of weggaan, omdat de gemeente geen 'pak vreemdelingen' kan onderhouden, bedoelt hij met 'integratie' allicht iets anders dan zijn partijvoorzitter in de talrijke debatten voor en na de verkiezingen. Het gemeenteraadslid — en velen van ons — bedoelen dat van de vreemdeling kan worden geëist dat hij korrekt onze taal spreekt, onze eet-, leef- en gewoonten overneemt. Ook wordt van hem verwacht dat hij zijn levensbeschouwing en bijhorende rituelen prijsgeeft ten voordele van onze sociale en culturele activiteiten waar zijn aanwezigheid wordt verwacht. Tenslotte moet de vreemdeling zich maar naturaliseren om zo, naast de rechten die hij op onze voorzieningen heeft, ook de plichten t.a.v. de gemeenschap op te kunnen nemen.

Ook Rachid El K., een Marokkaan uit het Mechelse, voelt de eisen van onze samenleving zo aan: "Het woord integratie wordt de laatste jaren heel veel gebruikt. Wij leven in een Belgische samenleving waarin we grote

verschillen merken qua ideeën en levenswijzen, ook bij jongeren. Het is niet gemakkelijk voor ons om te weten waaraan we ons moeten aanpassen! Want aanpassen wordt ons gevraagd: in feite verwacht men van ons eerder assimilatie dan integratie!" Hier worden we dus met een eerste verwarring over de term integratie gekonfronteerd. We zijn een beschaafd land, dus van segregatie, de volledige scheiding van autochtonen en vreemdelingen in woon-, werk- en schoolsituatie willen we niet horen. We willen echter wel dat de vreemdeling zoveel mogelijk op ons gaat lijken en ons zo weinig mogelijk stoort met afwijkende leefgewoonten. Deze verwachtingen werden nog maar eens duidelijk bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen. Terwijl in veel gevallen in de plaatselijke partijprogramma's hartstochtelijk werd gezwegen over het migrantenprobleem, werd de eis voor gemeentelijk stembrecht bijna een taboe in tal van sociaal-kulturele organisaties die zes jaar geleden nog samen ijverden voor inspraak van migranten in de lokale politiek via een volwaardige stem.

Wij willen wel samenleven met vreemdelingen, maar alleen als ze zoveel mogelijk op ons lijken. En als ze zich zo rustig mogelijk houden en zeker geen inspraak vragen. Anders voelen we ons niet langer 'veilig' in onze buurt. Onveiligheidsgevoelens waar zekere partijen plaatselijk handig hebben op ingespeeld, domineerden inderdaad in tal van steden met een hoge concentratie vreemdelingen de verkiezingspropaganda.

Onze tolerantie neemt af!

We hebben geen ongenueanceerde Panorama-uitzendingen nodig als die van 17 november ter bevestiging van deze stelling. De bewoners van de Antwerpse Seefhoek verwoordden toen wat bij vele autochtonen in migrantenbuurten in toenemende mate leeft. De elementen die kunnen leiden tot zulke verregaande uitspraken, zijn ons niet vreemd. In vroeger wetenschappelijk onderzoek werden over de tolerantie reeds enkele hypothesen ontwikkeld.

Tolerantie zou afhankelijk zijn van het verschil in levenswijze en cultuur van de inwijkeling. Kroostrijke gezinnen, een sociaal leven dat zich — ook omwille van de omstandigheden — vaak op straat afspeelt, verschillen in klederdracht en voeding, enz. zijn elementen die zo sterk van onze eigen leefwijze afwijken dat ze als zodanig reeds reacties van onbehagen oproepen. Vreemd — beangstigend. Bovendien behoren de migrantengroepen die de meeste weerstand oproepen traditioneel tot de lagere socio-ekonomische klassen van hun land van herkomst. Inplanting van vreemdelingen in een wijk verlaagt dus de maatschappelijke status van die wijk. De oorspronkelijke bewoners voelen zich gedevalueerd, trekken weg of sluiten zich op. Inderdaad, we moeten ons er van bewust zijn dat de meeste niet-Eurokratische, Noordafrikaanse migranten bij ons in een vierde-wereld situatie leven. Minderwaardige woon- en werk-omstandigheden, minderwaardige onderwijskansen, en zo meer, waar-

borgen een aanzienlijke sociale achterstand.

Assimilatie zoals die door vele Belgische burens wordt gewenst, is dus materieel alleen al heel moeilijk. Aan welk soort samenleving moeten de vreemdelingen zich trouwens aanpassen, vragen we ons samen met Rachid El K. af? Is het een samenleving met een groeiende vierde wereld waarin we ook meer en meer Belgen terugvinden, met een grote werkloosheid, een afbraak van tal van sociale en democratische rechten, met een toenemende vereenzaming?

Naast de gekende proletarisering van een groot deel van deze bevolkingsgroep, duikt echter een nieuw element op dat voor heel wat weerstand zorgt bij autochtone bewoners van migrantenwijken.

Dankzij een toenemende kennis van onze wetten en reglementeringen, toegenomen onderwijsniveau van talrijke migranten, aantrekkelijke vestigingsvoorwaarden, ... duiken tal van kleinhandelzaken, door migranten beheerd, op in onze grootstads- wijk-

ken. Waar ze levensmiddelen verkopen, staan ze garant voor kwaliteit, ruime keuze en heel matige prijzen. Hetzelfde geldt voor andere producten.

Stilaan groeit er in deze wijken als zodanig een migranten 'low-middle-class' die het beter doet dan hun streekgenoten, maar ook beter dan vele autochtone wijkbewoners. Een nieuwe bron van ongenoegen en onveiligheid vanwege de dikwijls minder bedeelde autochtonen uit de migrantenwijken. Deze laatsten voelen zich maatschappelijk voorbijgestoken, soms zelfs overheerst.

Vandaar het grote belang dat zou moeten worden gehecht aan gezamenlijke integratieprogramma's voor autochtonen en migranten uit eenzelfde wijk (bv. de koppeling van de problematiek van autochtone bejaarden en migranten in sommige wijken). In dit verband is men echter nog niet verder geraakt dan een enkel voorstel hier en daar. Vandaar dat we ons in de rest van dit artikel beperken tot integratie-accenten naar de migrantenpopulatie toe.

Integratie betekent in de eerste plaats extra-kansen

Hoe controversieel het ook klinkt, migranten hebben — naast respect voor hun cultuur en levenswijze — in de eerste plaats nood aan extra kansen op de belangrijkste levensdomeinen als scholing, tewerkstelling en sociale voorzieningen.

Een beleid van *positieve actie* is ook ten aanzien van hen een conditio sine qua non om op gelijke basis, met gelijke vertrekken en op gelijke golf- lengte met autochtonen te kunnen werken aan "het creëren van optimale voorwaarden zodat de etnische groepen hun eigenheid kunnen beleven en realiseren zonder andere etnische groepen in wezen te schaden, en optimale voorwaarden voor konstruktieve interactie tussen etnische groepen" (1). Zo luidt immers de huidige definitie van integratie.

(1) Definitie van integratie in het Witboek Integratiebeleid Buitenlandse Minderheden in Vlaanderen-Belgie, Brussel.

Die extra-kansen dienen op drie terreinen te worden gerealiseerd:

1. de sociaal-ekonomische sfeer

Positieve diskriminaties in alternatieve tewerkstellingscircuits, specifieke her- en bijscholingsprogramma's, het bijschaven van de akkoorden inzake uitkeringen voor schoolverlaters van Marokkaanse en Tunesische nationaliteit, waardoor ook de toegang tot de scholingsprogramma's van de RVA wordt gedeblokkeerd, ... zijn slechts enkele mogelijkheden op vlak van tewerkstelling.

Op vlak van huisvesting kunnen een ondersteuning van de toenemende huurderskollektieven, een positieve diskriminatie bij de sociale huisvestingsmaatschappijen, specifieke hulp bij sanering, mogelijkheden inhouden tot verbetering van een schrijnende situatie. Een niet-imperatief spreidingsbeleid via spreiding van kollektieve voorzieningen en andere aanmoedigingen kan overwogen worden.

Op vlak van onderwijs en scholing tenslotte lijkt nog het meest te doen. Na de gemiste kansen om structurele extra-voorzieningen voor onderwijsbegeleiding van migrantenkinderen op school te realiseren, situeert zich hier het belangrijkste knelpunt bij de toekomstkansen voor vreemde jongeren. Ook hier blijven we pleiten voor organieke extra-voorzieningen voor alle vreemde leerlingen én voor

echte integratiescholen. Het afbouwen van zogenaamde concentratiescholen, niet-imperatief en via spreiding van voorzieningen en andere aanmoedigingen blijft ook hier essentieel.

2. de kulturele sfeer

Het recht om te leven naar eigen inzicht, levensbeschouwing en kulturele gewoonten wordt in onze Belgische, op zuilen gestoelde samenleving, reeds lang als fundamenteel en historisch geworteld recht erkend. Het is belangrijk dat we dit recht ook aan andere etnische groepen toekennen, op voorwaarde dat onze Westerse inzichten inzake democratie, mensenrechten, de rol van de vrouw en dergelijke gehandhaafd blijven. Faciliteiten voor godsdienstbeleving, rituelen en kulturele manifestaties zijn dus aangewezen. Makkelijk zal dit niet zijn, want het is juist in dit maatschappelijk segment dat de grootste verschillen en dus ook de grootste bedreiging vanwege de migrantengroep wordt ervaren.

3. Medezeggenschap in het lokale beleid

Dit thema heeft steeds zeer polariserende reacties opgewekt. Voor een versoepeling van de naturalisatiereglementering, waardoor wie gemeentelijk wil stemmen gemakkelijker Belg kan worden, zijn de meesten onder ons nog te vinden. Anders wordt het

wanneer migranten inspraak vragen op grond van hun aanwezigheid in, en hun financiële bijdrage aan onze gemeenten, en op grond van het feit dat ze ervan uitgaan dat wie niet kan stemmen, geen interessant publiek vormt dat via voorzieningen kan worden gepaaid.

Gemeentelijk stemrecht blijft o.i. echter een essentiële voorwaarde voor echte lokale pluri-etnische samenlevingsvormen, waar op basis van gelijkwaardigheid tal van lokale problemen kunnen worden besproken en geregeld.

Dit summier, onvolledig en toch op het randje af naïef verlanglijstje lijkt erg omvangrijk. Laat ons toe te stellen dat deze extra-kansen en voorzieningen in veel mindere mate waren nodig geweest indien men van beleidswege niet jarenlang over de problemen had heengekeken en ze had overgelaten aan goedbedoelende en slechtbetaalde vrijwilligers met een minimum aan hulpmiddelen.

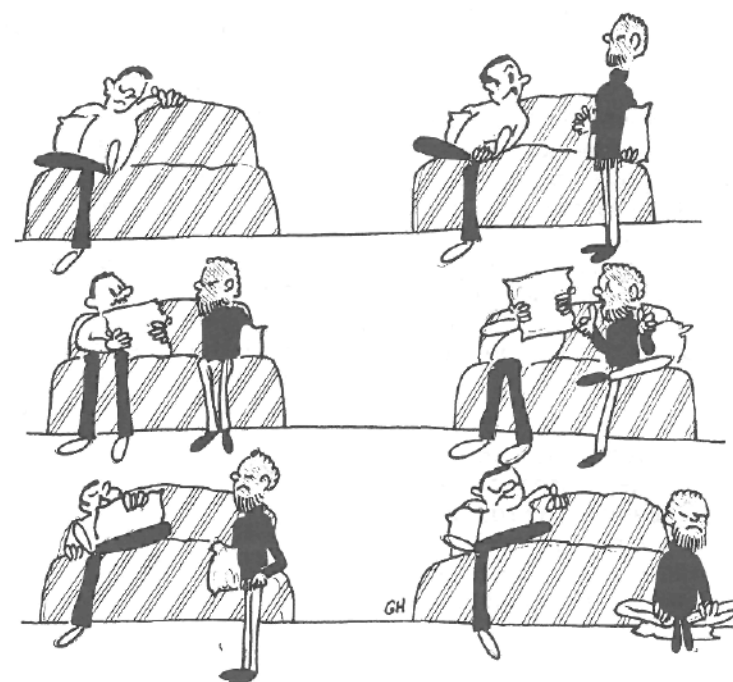
Integratie: een gevecht voor gelijkheid, een gevecht tussen verscheurde identiteit en verrijkte identiteit

De onderschatte rol van de ouderen

Welk beeld roept de term integratie nu bij migranten zelf op? Jongeren willen hierin zeer ver gaan. Rachid El K. en veel van zijn leeftijdgenoten willen geaccepteerd worden door de Belgen. "We hebben er veel voor over: conflicten thuis en met de familie, en toch worden we niet aanvaard". Dit niet aanvaard zijn leidt voor veel jonge migranten tot een identiteitskrisis. Ook dit werd reeds tot in den treure herhaald. Vandaar dat het nodig is in deze integratiediskussie ook aandacht te hebben voor de oudere groep migranten. Rachid El K. typeert het als volgt: "Toen mijn ouders naar België kwamen, werden ze gekonfronteerd met een samenleving die enorm verschilde van de hunne. Het werd hen echter nooit gevraagd zich te integreren. Het was genoeg als ze maar hard werkten en zwegen. Voor de meeste anderen is het nu heel moeilijk om zich nog te integreren. Zij denken meer aan terugkeer dan aan integratie."

foto JP

Ouders denken aan terugkeer, maar ze blijven. Van de circa één miljoen vreemdelingen in ons land zijn sinds de invoering van de terugkeerpremies (januari 1985) slechts een vijf-honderdtal personen geremigreerd. Ouders blijven dus en een veelgehoorde klacht bij jongeren is dat ze, in vergelijking met ooms en tantes uit het moederland, veel behoudender, strenger, fundamentalistischer optreden. Maghreb-jongeren hier zijn van oordeel dat hun neven en nichten in het moederland veel geëmancipeerder zijn dan zij, veel vrijer (lees westerse) worden opgevoed. Dit meer fundamentalistisch optreden van de ouders is een logisch gevolg van het leven in een kleine, niet aanvaarde gemeenschap. Externe aanvallen van racisme, kleinere of grotere plagerijen moedigen het versterkt teruggrijpen naar eigen cultuur, identiteit en traditionele zekerheden slechts aan.

Moelijk voor de jongeren: verscheurd tussen de stem van de voorouders, rigiede kulturele normen, onbesprek-

bare dogma's enerzijds en anderzijds de op termijn slopende behoefte aan volledige assimilatie die konstant onbevredigd blijft. Het is dus van groot belang dat ook de ouders bij de integratieprojecten en discussies worden betrokken. Momenteel zijn ze heel weinig terug te vinden in de bestaande initiatieven.

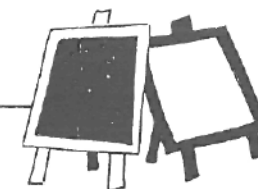
Voor schoolresultaten bv. — toch de poort naar toekomstkansen voor migrantenjongeren — is de houding van de ouders van cruciaal belang: een klare, goed geformuleerde, voor het kind duidelijke verwachting t.a.v. de schoolresultaten werpt vruchten af. Een onzekere, ongeïnteresseerde, fatalistische houding leidt tot mislukking en onaanvaardbaar schoolgedrag.

Dit is slechts één voorbeeld. Een globale integratiestrategie hangt echter voor een groot deel af van hoe de jongere zelf zijn toekomst ziet. Indien hij hierover zelf kan beslissen in open en klare samenspraak met de ouders,

lukt het. Indien het toekomstproject van de jongere voortdurend in vraag wordt gesteld en angstig, afremmend wordt bekeken, stevent men op een mislukking af.

We kunnen er dus alleen maar ten stelligste voor pleiten dat ook ten aanzien van de ouders de inhaalbeweging wordt gemaakt. Vroeger moesten ze werken en zwijgen, nu hebben ze een doorslaggevende rol in de integratiekansen van hun kinderen. Ze zullen met des te meer overtuiging deze rol opnemen, wanneer ze merken dat ook wij eindelijk met ernstige voorzieningen en maatregelen de gelijkwaardigheid van hun uitgangspositie in het integratiedebat nastreven. Dat we reële kansen voor hun kinderen willen creëren in respect voor hun eigen kulturele eigenheid.

Miek Aerts

SPREIDING

Toverwoord dat leidt tot immobilisme ?

De laatste tijd vallen in discussies en teksten die handelen over onderwijs aan migranten zeer regelmatig de termen *spreading*, *integratie*, *niveau* en *kwaliteit*. Zij worden meestal — in een onderling verband — gehanteerd om al te ongenueanceerd te pleiten voor *spreading* omdat concentratiescholen zogenaamd de *integratie* in de weg zouden staan en het *onderwijsniveau* en de *onderwijskwaliteit* zouden doen dalen.

Zo komt men aandragen met volgende, op het eerste gezicht aannemelijke argumenten:

- de migrantenkinderen kunnen de Nederlandse les niet zo goed volgen. Door hun hoge aantal in een klas hebben ze extra aandacht nodig ten koste van aandacht voor de autochtone leerlingen. Het onderwijs in een concentratieschool komt dus onder druk te staan

- er is een algemene *niveauperlag* door het teveel aan allochtone kinderen

- er is sprake van een verlaging van de *onderwijskwaliteit* als gevolg van een opeenstapeling van achterstanden op scholen met veel migrantenkinderen. Op deze scholen zitten ook meestal 'kansarme' autoctonen. Daardoor blijven er weinig 'goede' leerlingen over en zijn er dus weinig of geen stimulansen meer. Daarenboven zou er een verband zijn tussen de kwaliteit en de taalsituatie op school. Kinderen zouden minder mogelijkheden hebben om Nederlands te spreken. In scholen met hoge concentraties wordt de voertaal op de speelplaats Turks of Marokkaans, wat het Nederlands taalvaardigheidsproces sterk vertraagt.

- concentraties hebben een

negatief effect op de *integratie*. Er zijn weinig of geen contacten met autochtone kinderen.

Tegen zulke slaande argumenten kan je weinig of niets inbrengen. Of toch ?

Let wel, dit artikel wil geen pleidooi zijn voor de toename van concentratiescholen, noch wil het de huidige probleemsituatie minimaliseren. Het is enkel de bedoeling even kritisch stil te staan bij de op dit moment gehanteerde argumenten die pleiten voor een gedwongen *spreading* en het afbouwen van de concentratiescholen.

Een door de overheid ingericht debat — met alle betrokkenen in de ruimste zin van het woord — zou aangewezen zijn om de steeds sterker worden polarisatie tussen witte en zwarte scholen op zijn minst af te remmen.

Spreading

Vooreerst is het zo dat er noch op vlak van woonspreiding, noch rond onderwijspreiding echt degelijk wetenschappelijk onderzoek is verricht in België. In de ons omringende landen is dit enigszins anders. Zo werd in Nederland onlangs het AUTAL-rapport uitgebracht. Dit project heeft een onderzoek gedaan naar de mogelijke invloed van het aandeel alloch-

tone leerlingen in een school op de onderwijsresultaten.

Volgens dit onderzoek, in 31 scholen in Rotterdam, Den Haag en Utrecht in '84 - '85 verricht, zou de kultureel-etnische samenstelling niet van invloed zijn op de resultaten, vaardigheden en attitudes van zowel allochtone als autochtone kinderen. Zowel bij de allochtone als autochtone kinderen uit die overwegend kansarme wijken is de doorstroming naar het voortgezet onderwijs gelijk. Uit die resultaten blijkt alvast dat argumenten die pleiten voor gedwongen *spreading*, niet helemaal opgaan.

Bovendien lijkt mij een *gedwongen spreading* als idee haaks te staan op een ware integratiegedachte. Pleiten voor *spreading* in een gedwongen situatie is als pleiten voor een autovrije stadskern. Het zou natuurlijk wense-

lijk zijn, maar niet realiseerbaar zonder grote en aan andere zaken gekoppelde wijzigingen.

Spreiding adviseren op basis van een *vrije keuzemogelijkheid* is evenwel te verantwoorden, maar dan zou aan twee belangrijke voorwaarden moeten voldaan worden: vooreerst zou dit moeten gepaard gaan met een degelijk woonbeleid en een verantwoorde stadrenovatie; en ten tweede zouden alle scholen de inschrijving van allochtone kinderen moeten waarborgen. Mensen moeten de mogelijkheid krijgen en behouden om vrij een school te kiezen.

Bij een gedwongen spreiding kan je overigens vragen stellen i.v.m. de waarborgen voor een *kulturele identiteit*.

Hoe zal het een aantal voorzieningen vergaan wanneer migrantenkinderen verspreid zitten? Is het niet zo dat het aantal noodzakelijke faciliteiten op concentratiescholen hoger kan liggen? Dat je in een betere begeleiding kan voorzien? Dat je een betere relatie met de ouders kunt opbouwen ... met het gevolg dat de leerlingen zich beter thuis voelen? Dat ze gemotiveerder zijn, rustiger, zichzelf kunnen zijn en dat dit een betere basis voor een integratieproces in de samenleving zou kunnen vormen? In een gedwongen gespreide situatie daarentegen zullen veel leerkrachten nog minder voorbereid zijn op het onderwijs aan allochtone kinderen. En de tendens zou kunnen ontstaan dat men ten onrechte veronderstelt dat de problemen van die enkele migranten zich wel zelf zullen oplossen of, met andere woorden, dat zij in de dominante autochtone groep zullen verdwijnen; dat daardoor contact met ouders niet zo noodzakelijk blijkt, ... en dat de allochtone leerlingen mogelijk minder gemotiveerd zouden zijn.

Zoals we al eerder hebben aangegeven, blijkt overigens uit het AUTAL-onderzoek dat de kultureel-etnische samenstelling op zich geen negatieve invloed heeft op de schoolprestaties van autochtone leerlingen. Meer zelfs een Australisch onderzoek (Rosenthal en Morrison, 1979) wees uit dat een *ongeveer gelijkmatige* aanwe-

zigheid van allochtone en autochtone leerlingen aan beide groepen ten goede komt.

"In Australië is een onderzoek uitgevoerd door Rosenthal en Morrison (1979). Zij vergelijken kinderen van migranten van Zuldeuropese afkomst (Grieken, Italianen en anderen) met niet-migrant op scholen met uiteenlopende kultureel-etnische samenstelling. De vergelijking betreft een aantal cognitieve variabelen en attituden. Het blijkt dat de KES voor verschillende leer- en vormingsgebieden verschillende effecten heeft. In scholen met een Anglo-Australische, 'autochtone' meerderheid blijkt er een taalvoordeelsituatie voor migrantenkinderen te zijn. Schoolsituaties met een migrantenmeerderheid blijken samen te gaan met een verhoging van de aspiraties bij Anglo-Australische kinderen. Op grond van deze resultaten wordt geconcludeerd: '(...) then it may follow that the most desirable way to integrate migrants in the school and classroom for optimal cognitive functioning is to organize classrooms with a relatively equal migrant/non migrant mix. While being advantageous for the migrants, this structure does not appear to disadvantage non-migrants since in the present study these latter children in the middle group performed as well or slightly better than non-migrant children who had majority status. Perhaps the generally higher aspirations of migrant children combined with the more sophisticated English language skills of the non-migrant children result in an optimally stimulating class environment.'" (H. Everts, e.a., *De kultureel-etnische situatie op OVB-scholen*, p. 50)

Foto JP

Naast voornoemde argumenten zijn er nog enkele vragen die zich opdringen. Hoe zou je zo'n spreiding praktisch doorvoeren? Welke percentages ga je hanteren? Op welke normen ga je je baseren? Ga je met bussen kinderen naar andere wijken vervoeren (weg uit hun milieu, bevestiging dat ze tweederangsburgers zijn, ...)? Wat doe je met het recht op vrije schoolkeuze en het recht op degelijk onderwijs in de buurt die men verkiest? Hoe ga je scholen verplichten een bepaald percentage migranten aan te nemen? Wat doe je met die concentratiescholen — meestal gelegen in kansarme buurten waar veel migrantenfamilies wonen — die plots een deel van hun leerlingen zien verdwijnen en daardoor jobs zien wegvallen? Kan je m.a.w. zomaar een school 'dekconcentreren'? Kortom, zo eenvoudig is dit alles niet.

Tot slot nog deze bedenking. Het zou opportuun zijn dat er geen concentratiescholen meer zouden bijkomen. Deze stelling is zeker bij te treden. Dit echter beweren zonder er daadwerkelijke konstruktieve maatregelen aan te koppelen is de bestaande concentratiescholen in hun moeilijke situatie bevestigen en laten zitten en niet-konzentratiescholen een alibi in handen geven geen allochtone leerlingen aan te nemen.

Aan het beleid moeten we dan ook vragen de nodige maatregelen te treffen om nog meer concentratiescholen te voorkomen en de bestaande betere en meer faciliteiten te geven.

Ik geloof dan ook dat degelijk onderwijs aan migrantenkinderen niet gerealiseerd zal worden door een gedwongen spreidingsbeleid te voeren. Veeleer geloof ik dat degelijk onderwijs afhankelijk is van de kwaliteit die men op school nastreeft, van de houding en de motivatie van de direktie en het schoolteam, van de schoolorganisatie, van de beeldvorming en het imago, van de relatie ouders-school, van de bereidheid om op de veranderende situatie te willen inspelen, van de bereidheid tot scholing en bijscholing, van de wijziging in de

inhoud van de lessen, van de opvattingen over etnische groepen, van goede onderwijsmiddelen, van extra personeel en extra voorzieningen ...

Integratie

'Konzentraties zouden een negatief effect hebben op de integratie. Er zijn weinig of geen kontakten met autochtone kinderen.'

Wanneer we vinden dat integratie moet kunnen met het behoud van het recht op een eigen kulturele identiteit, dan kunnen we ons de vraag stellen of het integratieeffect verzekerd is op scholen met een lage koncentratie, waar de idee 'het lost zich wel vanzelf op' leeft. Verloopt het integratieproces wel zo vanzelf? Zal m.a.w. door spreiding, waarbij je de negatieve beeldvorming bij autochtonen bevestigt, juist de integratie niet nog slechter verlopen en de migranten nog meer tot tweederangsburgers maken?

Bovendien moeten we ook nagaan hoe het individuele kind er zich bij voelt. Wil dit al of niet bij kinderen zitten met dezelfde kulturele achtergrond? Wat is het standpunt van de ouders? Een bredë diskussie over wederzijdse tolerantie zal zich hier zeker opdringen.

Niveau - kwaliteit

Laten we de twee begrippen zoals ze meestal worden benaderd, nog eens hernemen.

'Er is een algemene *niveauperlag* door het teveel aan allochtone kinderen'. Als je dit vergelijkt met niet-konzentratiescholen zal het niveau van de school met een hoge populatie allochtone kinderen inderdaad lager liggen. Je kan echter tot heel andere vergelijkingsresultaten komen als je gaat vergelijken met kansarme autochtone schoolbuurten (cfr. AUTAL-rapport): autochtonen en allochtonen stromen daar ongeveer gelijkwaardig door naar het voortgezet onderwijs. Daarenboven is het zo dat het *persoonlijk niveau* van migrantenkinderen bij een beperkte aanwezigheid op school verloren gaat in de gemiddelden van de grote groep au-

tochtonen. Een gevolg kan hier zijn dat er bij de leerkrachten een houding gaat ontstaan van 'het probleem is niet meer voelbaar en echt zichtbaar' en bijgevolg verwaarloosbaar. Dit kan op zijn beurt leiden tot een zwakkere motivatie en mindere prestaties bij de migrantenkinderen.

Er is sprake van een *verlaging van de onderwijskwaliteit* als gevolg van een opeenstapeling van achterstanden op scholen met veel migrantenkinderen. Ik geloof dat hier een denkfout gemaakt wordt of dat er toch op zijn minst sprake is van begripsverwarring. Je mag de kwaliteit van het onderwijs niet verwarren met het onderwijsniveau. Het onderwijsniveau bij allochtone leerlingen kan inderdaad lager liggen dan bij autochtone leerlingen, niet omdat ze dommer zijn maar door een veelheid aan achterstanden. De kwaliteit is afhankelijk van de bereidheid van de leerkracht, de faciliteiten die hen geboden worden en de voorbereiding. Of zoals de Haagse wethouder van onderwijs J. Heemskerk zegt: "Wij moeten het uitgangspunt blijven hanteren dat alle kinderen die zich op een school aanmelden, moeten worden aangenomen. Als de leerlingenpopulatie daardoor sterk verandert, moeten het personeel en de leermiddelen daaraan worden aangepast. Je mag je als school niet door zo'n situatie aan laten vallen. Maar je moet bekijken hoe die wisseling in leerlingpopulatie is op te vangen. ... Op het moment dat er veel allochtonen op een school komen, moet het team bij elkaar gaan zitten en bestuderen hoe het onderwijs veranderd kan worden. Bijvoorbeeld wat betreft de taal willen we ook stimuleren dat de school wat doet aan de beeldvorming naar buiten toe. Werken aan het imago dat de school heeft, als zijnde een school met een meerderheid anderstalige leerlingen." (uit *Samenwijs*, nr. 80, 1987)

'Er zou een verband zijn tussen de kwaliteit van het onderwijs en de taalsituatie op school.' Naarmate het aantal migrantenkinderen

ren op school toeneemt, wordt er meer en meer Turks en Marokkaans op school gesproken (vb. op de speelplaats). Dit betekent inderdaad dat migrantenkinderen minder spontane taaldata aangeboden krijgen en zelf ook minder ongestuurd Nederlands spreken en zo verwerven. Kan dit aspect alleen echter een argument zijn om te pleiten voor gedwongen spreiding? Weegt dit 'ontbreken van spontane taaldata' op tegen alle andere voornoemde argumenten die niet zomaar voor gedwongen spreiding pleiten? Bovendien kan je de vraag stellen of een hoge concentratie anderstaligen op een school en de daarbij horende daling van spontane taaldata alleen verantwoordelijk zijn voor een zwakkere taalvaardigheid van allochtone kinderen.

De taalvaardigheid van vele migranten/jongeren die vroeger op een niet-concentratieschool zaten (want kon-

centratiescholen zijn relatief recente fenomenen) is over het algemeen ook zwak. Deze zwakke taalvaardigheid heeft meer te maken met de sociaal-ekonomische en sociaal-kulturele situatie van deze jongeren. Het is

veeleer het 'underdog zijn', hun minderheidssituatie in de samenleving en het onderwijs dan hun aantal in een school dat mede oorzaak is van een zwakkere Nederlandse taalvaardigheid.

Ik ben mij bewust van het feit dat dit alles vatbaar is voor discussie, maar ik heb dan ook niet beweerd omtrent de problematiek van concentratiescholen het pasklare alternatief te willen of kunnen geven.

Je hoort mij ook niet zeggen dat de overheid de pasklare oplossing moet geven.

Het heeft echter geen zin struivogelpolitiek te bedrijven en zich te verschuilen achter soms al te goedkope uitspraken. Rond deze materie moet een open discussie gevoerd worden.

Het beleid moet met name in deze haar verantwoordelijkheid opnemen en op basis van de resultaten van deze discussie tot enkele duidelijke en degelijke maatregelen komen die mede een aanzet kunnen zijn voor een beter onderwijs aan allochtone kinderen en kinderen in kansarme buurten in het algemeen.

Piet Van Avermaet

In besprekingen rond concentratie en spreiding (in functie van onderwijs) hoort men een waaier van vi-

sies en stellingen t.o.v. een (eventueel) beleid. We trachten ze op een rijtje te zetten.

Migrantenscholen

Opvattingen en Beleidsdilemma's

Eerste opvatting: concentratie is geen probleem

Redenering:

is een natuurlijke zaak; zorgt voor grotere geborgenheid en (kollektief) zelfwaardigheidsgevoel; geeft mogelijkheid voor het onderwijs om te vertrekken van een min of meer homogene uitgangssituatie, en vanuit de eigen cultuur; wellicht hogere betrokkenheid van ouders op schools gebeuren; het Leids model kan beter toegepast; ... Zo het toch een probleem is of wordt, zal zich dit oplossen door bv. verbetering van sociaal-ekonomische positie van migranten, stelselmatige groei van aspiratieniveau, ... Een 'spontane' oplossing zal zich aandienen.

Beleid:

heeft geen boodschap aan deze vermeende of valse problematiek.

Tweede opvatting: concentratie is een te nuanceren probleem

Redenering

er zijn heel wat gevaren of problemen verbonden aan (al te sterke) concentratie (verlaging peil, schoolvlucht van autochtonen, eerder negatief imago van school naar buiten, ontmoediging leerkrachten, nadelig voor integratie, oplopende achterstand in Nederlandse taalkennis, ...). Het nuanceren zit hem in volgende uitzichten:

- naast de problemen zijn er ook positieve uitzichten, (zie eerste opvatting);
- harde bewijzen dat de problemen recht evenredig zijn of zelfs exponentieel evolueren in functie van de concentratiegraad zijn er niet. Het (schaarse) wetenschappelijk onderzoek laat niet toe dit eenduidig te bevestigen;
- de specifieke kontekst dient bekeken (welk soort concentratie, welke nationaliteiten, welk type van autochtone minderheden in de scholen, omkadering, infrastructuur, ...). Deze kontekst is bepalend om het al dan niet problematisch karakter te beoordelen.

Beleid:

eerst meer inzicht waar en wanneer er problemen zijn, waar de concentratie op zich dan wel de omgevings- en omkaderingskontekst speelt, hoe voor- en nadelen tegenover elkaar dienen afgewogen. Pas na een meer ge-

fundeerd inzicht kan nagegaan of en hoe spreiding een voorwerp van beleidsoverwegingen kan (moet) worden.

Derde opvatting: concentratie is een prioritair beleidsprobleem

Redenering:

de problemen zijn in concentratiescholen onbetwistbaar het meest nefast en akuut (cfr. vermelde beweringen: onderwijspeil, schoolvlucht van de 'beteren', imago, taalachterstand, geen of beperkte integrerende werking, ...).

Beleid:

als het beleid ergens voorrang aan moet geven (bij schaarse middelen) of de middelen niet mag versnipperen, dan is het wel in functie van deze concentratiescholen (theorie van de 'rotte plekken'). Hieruit volgen twee varianten die men al of niet koppelt:

- (met grote selektiviteit) extra tegemoetkomingen of faciliteiten voor deze probleemscholen (extra-omkadering, aanpassing infrastructuur, grotere selektiviteit in begeleiding van scholen, kinderen en leerkrachten, enz. ...);
- bevorderen van spreiding als expliciet beleidsvoorwerp. De visie hierop kan dan nog verschillen (gaande van verplichtende maatregelen tot aanmoedigingen, geografische mobiliteitsfaciliteiten, bevorderen van openheid van andere scholen, ...). In de mate men concentratie als prioritair en akuut probleem ziet, zal men ook eerder geneigd zijn om dwingende (beperkende) maatregelen te overwegen.

Vierde opvatting: schoolconcentratieprobleem = afgeleid probleem

Redenering:

zo schoolconcentratie al een probleem is of zou zijn vanuit onderwijs-optiek, dan dienen de oorzaken voor ogen gehouden. De dynamiek van schoolconcentratie is slechts gevolg of uitloper van het concentratiegegeven, bekeken vanuit andere maatschappelijke sectoren. Hierbij wordt meestal in eerste orde verwezen naar de huisvesting of ruimtelijke vestiging. (Ook t.o.v. huisvesting zijn er die dit als een probleem met eigen dynamiek zien of als afgeleid probleem.) Als (uiteindelijke) oorzaken van eerste orde krijgt men dan (naargelang opvatting en visie)

- de lagere socio-ekonomische positie van de migranten, in relatie tot:
- ongelijke toegankelijkheid van woningmarkt (gesegregeerde woningmarkt), vb bepaalde wijken of buurten zijn formeel en financieel meer en andere minder toegankelijk;

- de tewerkstelling (vb. mijncités) en/of de aantrekkingskracht van (vermeende) werkgelegenheid (vb. grootsteden);

- de woonkeuze en woonvoorkeur (en cultuur) van migranten.

Beleid:

zo schoolconcentratie al een door het beleid te erkennen probleem is, dan dient niet ingegrepen op het niveau van de afgeleide problemen, maar bij de oorzaken (ruimtelijke vestigingspatronen en/of voorkeuren). De oplossingen moeten dan gezocht in deze sfeer (met variaties: bevorderen van de feitelijk effectieve vrije keuze door betere toegang van gehele woningmarkt, deconcentratie van werkgelegenheid, beïnvloeden van woonvoorkeuren, stads-kernvernieuwing, ...). In de mate hier spreiding gerealiseerd wordt, is schoolconcentratie geen probleem meer.

Vijfde opvatting: concentratiescholen: een reëel probleem dat (zo) niet mag genoemd

Redenering:

we kennen de problemen verbonden aan concentratiescholen. Maar het mag niet zo genoemd. De argumenten hiervoor put men niet enkel uit voormelde opvatting (stelling twee: probleem dient genuanceerd; stelling vier: afgeleid probleem), maar ook uit de spanning die men ervaart tussen de a's (de redeneringen, de probleemstellingen) en de b's (beleid). Men is bevreesd dat het zo benoemen van de problemen automatisch beleidsbenaderingen zou oproepen, die initieel of naar uitwerking nefast of onrechtvaardig zijn.

Beleid:

migrantconcentratie als afzonderlijk beleidsprobleem bekijken is onrechtvaardig (te categoriaal, werkt stigmatiserend, doet alsof enkel scholen van Turken en Marokkanen problematisch zijn of niet toelaatbaar, ...). En het is niet of nauwelijks denkbaar dat men beleidsmatig oplossingen kan uitdenken die rechtvaardig én effectief zijn en die de problemen niet verschuiven of nieuwe (ergere) problemen oproepen (probleemspreiding is niet probleemoplossing). Beleidsmatig het concentratieprobleem erkennen doet al vlug het vermoeden rijzen dat het hem te doen zal zijn om beperking van inschrijvingsmogelijkheden en aantasting van vrije schoolkeuze (of variant: verplichte 'busing', ...). Het gevaar voor een symptomatisch beleid of een quotabeleid wordt van bij de probleemstelling erkend (gevaar van fixering van drempel, beleidsingrepen op basis van het verabsoluteren van problemen boven en het negeren van problemen onder de drempel, ...).

Mark Maes

Uit buurthuis 't Zuid te Antwerpen is de werking *Kadinin Sesi* gegroeid. Die heeft zich in de loop der jaren steeds duidelijker t.o.v. de Turkse vrouwen geprofileerd: de klemtonen kwamen te liggen op het organiseren van ontmoetingen, op ondersteuning van zelforganisatie, op basisedukatie en werken rond integratie.

In '85 ontstond het idee om gericht aan het werk te gaan, via een project, rond de problematiek die vrouwen dagdagelijks bezighoudt, die dicht op hun vel zit: hun gezondheid.

WEET ONZE GEZONDHEIDSZORG RAAD MET TURKSE VROUWEN ?

... in een driejarig project van de Koning Boudewijnstichting werd gezocht naar antwoorden

In een interview vertelt *Hilde Trekker* van het Turkse vrouwen centrum hoe dit project startte, over het verloop, het proces, de bevindingen en resultaten.

Het ligt niet in onze bedoeling om de aard, de achterliggende oorzaken en de betekenis van gezondheidsklachten te beschrijven, wél om de mogelijkheden rond deze situatie te werken, te belichten. Het artikel wil een getuigenis zijn over de kracht, de energie en de mogelijkheden die Turkse vrouwen ontwikkelen als ze de kans krijgen om hier rond te werken: in de oefengroep, in taallessen, gezondheidsvoorlichting en -opvoeding, in de kwaliteitscirkel (rondtafelgesprekken tussen gezondheidswerkers en vrouwen), het toneel ...

Hoe zijn jullie ertoe gekomen een project op te zetten rond gezondheid van Turkse vrouwen ?

H. Trekker: "In de dagelijkse werking werden wij voortdurend gekonfronteerd met vrouwen die kloegen over rugklachten, hoofd- of maagpijn. Zij waren daar zo mee bezig dat ze nauwelijks toekwamen aan andere dingen. Tijdens huisbezoeken zagen wij vaak ijskasten of schouwen volgestouwd met pillen, waaronder veel tranquillizers. Sommige vrouwen vroegen ons regelmatig mee naar de huisarts om te tolken. Daaruit bleek vaak dat ze zich niet begrepen voelden bij de dokter; ze voelden zich niet au sérieux genomen.

Eigenlijk ging het om heel wat vragen en ervaringen waar wij niet direkt raad mee wisten. Pas toen de Koning Boudewijnstichting (KBS) ons een kader aanbood om daarrond te werken, zijn we de vraag explicieter gaan stellen: hoe kunnen we op een gerichte manier iets opzetten rond het geheel van gezondheidsklachten ? Binnen het programma welzijnszorg van de KBS konden we supervisie krijgen, hulp bij methodiekuitbouw, materiële ondersteuning en een planmatige aanpak."

Wisten jullie reeds in het begin hoe het project er zou uitzien of zijn de bedoelingen gaandeweg gegroeid ?

H.T.: "We wilden hoe dan ook aan 't werk rond het feit dat vrouwen zich voortdurend niet goed voelden. Tegelijk wilden we aansluiten bij de onmacht van de gezondheidswerkers die ook geen raad wisten met de herhaalde klachten, met de vrij dwingende vragen naar pillen, röntgenfoto's, ... Aanvankelijk dachten wij aan de uitbouw van een wijkgezondheidscentrum of aan andere concrete realisaties. Als ik er nu op terugkijk, denk ik dat we onze doelstellingen in de loop van die drie jaar veel beter afgelijnd hebben: de nadruk ligt meer op de houdingen van de vrouwen. Hoe dan ook wilden wij reeds in 't begin de gezondheidswerkers erbij betrekken. Hoe dat precies moest gebeuren, is pas in de loop van het project duidelijk geworden."

Hoe is dat dan in zijn werk gegaan, die samenwerking met de gezondheidswerkers ?

H.T.: "In het tweede werkjaar van het project hebben wij een aanbod uitgewerkt. We organiseerden drie werkvonden rond volgende thema's: ziekte, ziektegedrag en ziekteopvattingen bij Turken; communicatie; psycho-somatische klachten. Een vijftigtal gezondheidswerkers schreven hier toen voor in. Uit deze groep rekruteerden we de meest geïnteresseerde hulpverleners uit de wijk.

Beginvraag was hoe ver zij zich wilden engageren om verder te werken rond gezondheidsklachten bij Turkse vrouwen. De groep die dan van wal is gestoken, is anderhalf jaar blijven samenkomen. Om de drie weken gingen vrouwen en gezondheidswerkers rond de tafel zitten om na te gaan hoe zij tegen elkaar aankeken: op welke dingen lopen we vast, wat bepaalt het beeld dat we van elkaar hebben, wat zijn de wederzijdse verwachtingen, ... Van daaruit zijn heel wat dingen duidelijk geworden."

Eigenlijk verwonderlijk: artsen die om de drie weken met een aantal vrouwen rond de tafel gaan zitten en kritisch elkaars houdingen en verwachtingen bespreken. Waren zij daar gemotiveerd voor ?

H.T.: "Ik denk dat het gelukt is omdat die 'rondetafels' sterk aansloten bij hun eigen behoeften. De vragen die naar boven kwamen, ervoeren zij dagelijks in hun praktijk: 'We weten niet hoe we met deze patiënten moeten omgaan. We zitten vast.' De mogelijk-

heid om errond te werken hebben ze dankbaar aangegrepen. Ik denk dat hun engagement en motivatie vooral daardoor gegroeid is. Het was interessant voor henzelf, voor hun concrete huisarts-praktijk, Trouwens, het waren niet alleen artsen. In de 'kwaliteitscirkels' (de driewekelijkse rondetafel-gesprekken) zaten ook andere hulpverleners: twee apothekers, een psychologe en een verpleegster van Kind en Gezin."

Eigenlijk waren die rondetafels of kwaliteitscirkels zowat de spil van het project. Tot welke resultaten heeft dat nu geleid ?

H.T.: "Door samen met de hulpverleners rond de tafel te gaan zitten, kregen de vrouwen het gevoel dat ze eindelijk beluisterd werden, dat ze gewaardeerd werden, voor vol aanzien. Door te vertellen wat er misliep tussen henzelf en de artsen, hadden ze een actieve inbreng en werd hun zelfwaardegevoel sterker. Het heeft hen ook gewoon deugd gedaan, hen sterker gemaakt, denk ik. Het belangrij-

ste resultaat is misschien de bewustwording. De houdingen zijn een stuk veranderd, zowel bij de hulpverleners als bij de vrouwen zelf. De vrouwen gaan nu anders om met de eigen verantwoordelijkheid voor hun gezondheid. Vooral nam het besef toe dat klachten altijd samenhangen met allerlei andere situaties: hun relatie met man en kinderen, hun plaats op de arbeidsmarkt, hun woonsituatie, ... In de kwaliteitscirkel hoorden we vaak zeer frappante uitspraken:

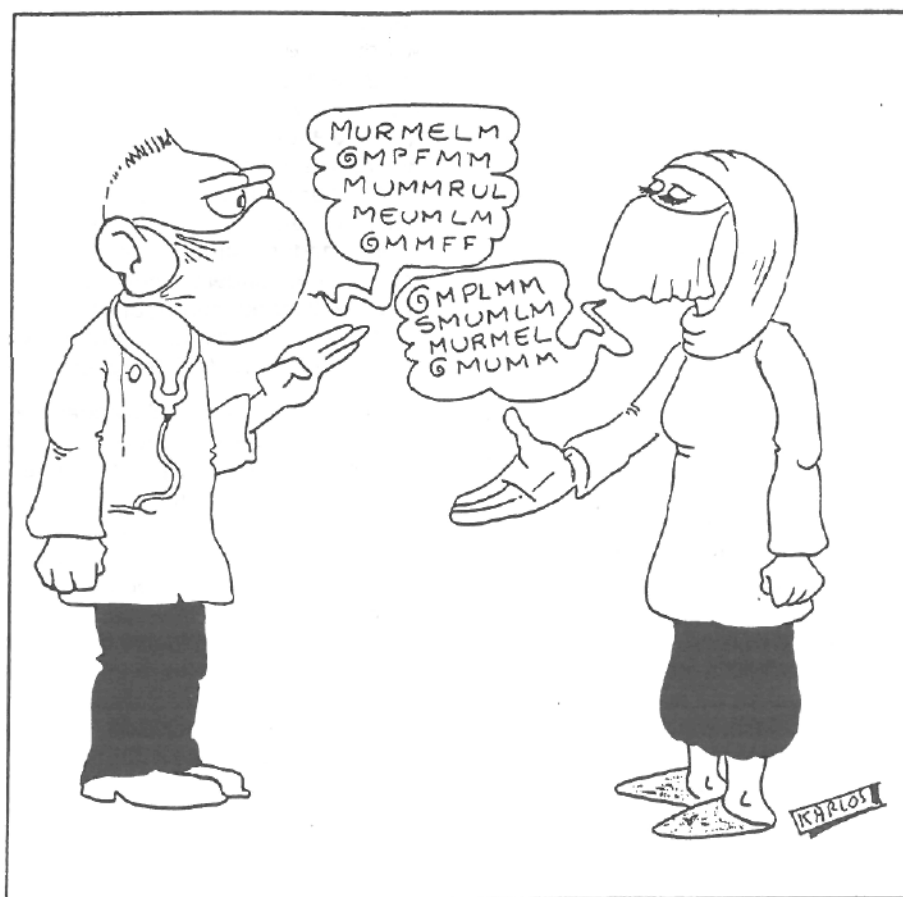
'ik heb altijd pijn, verschillende dokters spreken elkaar tegen, niemand luistert naar mij ... Wij zijn allemaal versleten, onze zenuwen zijn ziek'

'Wij vragen niet naar pijnstillers, wij willen genezen. Wij moeten niet verdoofd worden en zijn geen proefkonijnen'

'er loopt een ijzeren logika doorheen de wijze waarop men vindt dat die arts moet werken: ofwel weet hij het, dan behandelt hij de ziekte, weet hij het niet, dan verwijst hij door naar iemand die het wel kan weten. Een nog niet weten en een samen zoeken naar

foto Kadinin Sesi

een oplossing kan blijkbaar niet. Dit is de logika van de kapotte televisie: als de techniek het defekt niet kan vinden, dan moet er een andere techniek komen die dat wel kan' 'bij 90 % van de klachten ken ik de oorzaak. Patiënten moeten daar niet over nadenken, daar word ik voor betaald.'

Tegen het einde van het project zijn we die bevindingen gaan vertalen in een toneelstuk. Gezondheidswerkers en vrouwen zochten samen naar een scenario waarin ze het proces dat ze samen hadden doorgemaakt, naar buiten konden brengen. In die zin was dat toneelstuk geen vooropgezet eindprodukt, geen realisatie van buitenaf. Het script zelf werd gemaakt op de kwaliteitscirkel en achteraf hebben de Turkse vrouwen zelf het stuk geoefend en gespeeld. We hebben er wel een (Belgische) regisseuse bijgehaald, maar de rest is de realisatie van de vrouwen zelf. Mensen zonder enige toneelervaring. In eerste instantie hebben de spelers zelf er veel aan gehad. Maar het heeft ook een uitstraling gehad naar

andere mensen toe, tijdens de opvoering. We denken eraan het stuk op video op te nemen, zodat het ook voor andere groepen beschikbaar wordt."

De laatste tijd lees je heel veel over vrouwen en geneeskunde. Vind je nu zelf dat jullie feministisch bezig zijn?

H.T.: "Wat de Turkse vrouwen naar buiten hebben gebracht, geldt even goed voor vrouwen in het algemeen, voor de verhouding tussen vrouwen en hulpverleners. Het zegt ook iets over de ontvoogding van de patiënt. In die zin denk ik dat de ondersteuning van dergelijke processen emancipatorisch werkt. En feministisch."

Was dat nu louter een vrouwenzaak of hebben mannen daar ook een rol in gespeeld?

H.T.: "Wel, het vertrekpunt van het project waren de vrouwen, hun klachten en de bereidheid om ermee om te gaan. Daaraan is gedurende drie jaar gewerkt. Tijdens die periode kwamen natuurlijk ook de oorzaken van die

klachten in beeld: 'De helft van wat ons ziek maakt, zijn onze mannen'. Wij hebben geen aparte werking opgezet naar de mannen toe, maar tijdens het project werden zij wel op de hoogte gehouden via verslagen en een stuk overleg. Wij vonden het belangrijk dat zij konden meegroeien en dat het voor hen geen mysterieuze zaak bleef."

Hadden jullie naast kwaliteitscirkel en toneelstuk nog andere activiteiten binnen het gezondheidsproject?

H.T.: "Vooreerst was er een wekelijkse oefengroep. Via bewegingsoefeningen, massage- en ontspanningstechnieken leerden vrouwen er werken aan hun lichaam en beter om te gaan met klachten. Na de werksessies gingen we ook praten met elkaar en gebeurde er een stuk gezondheidsvoorlichting en -opvoeding. Daarnaast werkten we ook in de lopende taallessen rond gezondheid, vooral rond de communicatie met de hulpverleners."

In die oefengroepen waren jullie vooral bezig met 'lijfwerk'. Was dat een bewuste keuze of groeide dat spontaan?

H.T.: "Eigenlijk wilden we afstappen van het 'praten over'. We zochten aansluiting bij iets dat veel dichter staat bij de Turkse cultuur: het zelf doen en ervaren. Veel Turkse vrouwen werkten vroeger op het land. Met de migratie ging die fysieke arbeid vaak verloren. Het is goed, denk ik, om met je lichaam aan het werk te gaan als er met dat lichaam iets mis loopt en als er dingen vastzitten. Eerder dan erover te praten."

Zeg je nu dat lijfwerk dichter bij vrouwen staat en minder vreemd dan praten over?

H.T.: "Ja."

Hoe voelen de Turkse vrouwen zich nu bij al die aandacht, de kwaliteitscirkels, de oefengroep, ...?

H.T.: "Ik denk dat het hun goed gedaan heeft. Dat merk je ook: bij sommige vrouwen is hun voorkomen een stuk veranderd. Bij de meeste vrouwen namen de klachten af. Bij andere

vrouwen ligt het resultaat eerder in een veranderde motivatie, een nieuw verantwoordelijkheidsbesef of nieuwe perspectieven in hun persoonlijk leven."

Kan je stellen dat de Turkse vrouwen nu zelfstandig hun plaats binnen het gezondheidssysteem kunnen verdedigen of moet daar in de toekomst nog verder aan gewerkt worden?

H.T.: "Uiteraard dient er nog verder aan gewerkt. Wij zijn bezig geweest met een vrij beperkte groep en dat heeft zijn uitstraling gehad. Maar ik denk dat er nog heel wat moet gesleuteld worden aan de structuren zelf binnen de gezondheidszorg, aan de houding van de gezondheidswerkers en aan de houding van de vrouwen."

"Wijzelf blijven met de vrouwen een voormiddag per week aan het werk: in de oefengroep, via gezondheidsvoorlichting en opvoeding, bezoek aan de sauna, het praten over klachten. Wij blijven ook betrokken bij de raadpleging van Kind en Gezin. Via artikels, studiedagen en video-opnamen van het toneelstuk willen wij opgebouwde inzichten verder uitdragen. Ik verwijs hier trouwens ook graag naar de publikatie van de Koning Boudewijnstichting: *Bilgi Alis-Verisi*, hulpverlening en gezondheidspromotie met Turkse migranten. Voor de uitbouw van voorzieningen, be-

leidsgerichte aanpak, en de veranderingen in opleiding rekenen wij op het net opgerichte Centrum Gezondheidszorg voor Etnische Minderheden."

Wat is voor jou nu het dringendste?

H.T.: "Dringendst lijkt mij om de vrouwen verder kansen te geven. Wanneer zij lichaamsklachten hebben en zij willen daarrond aan het werk gaan, dan moet dat kunnen, dan moet er in begeleiding worden voorzien. Hopelijk zullen ook anderen blijven sleute-

len aan een menselijker gezondheidsstructuur. Zelf willen wij onze focus verbreden: de kinderen, de houding tegenover en de verhouding met de kinderen ..."

Wat lijkt jou van het voorbije project het meest interessante? Ik bedoel vooral methodisch interessant voor andere werkingen?

H.T.: "Da's een moeilijke vraag ... Als ik nu terugdenk aan de beginperiode, dan is er toch heel wat veranderd in de loop van het project. Aanvankelijk waren onze doelstellingen veel te ruim, we hadden geen goed zicht op voorwaarden, middelen, fasering ... in die zin hebben we veel steun gehad aan de KBS-begeleiding. Anderzijds leerden we ook om niet louter rond de klachten van de vrouwen te werken. Heel belangrijk is de poot van de gezondheidswerkers en de communicatie tussen beiden. Steeds opnieuw die verbinding maken tussen beide, misschien is dat wel het belangrijkste."

Hartelijk dank voor dit gesprek.

Ciele Lybeer
Paul Blondeel

foto's Kadinin Sesi

RECHT OP WACHTTIJDVERGOEDING VOOR MAROKKAANSE EN TUNESISCHESCHOOVERLATERSTERS

Eerste konkrete maatregel voor een integratiebeleid?

Op dinsdag 8 november geraakte via de pers bekend dat de Minister van Tewerkstelling en Arbeid aan een ontwerp werkt tot aanpassing van de artikels 124 en 125 van de werkloosheidsreglementering, teneinde voor een aantal categorieën, waaronder jongeren van Marokkaanse en Tunesische nationaliteit, de toegang tot de werkloosheid mogelijk te maken.

Ter Inleiding

Jongeren die hun studies of leercontract beëindigd hebben, genieten krachtens artikel 124 van de mogelijkheid tot wachtijdvergoeding of werkloosheidsuitkering zonder dat ze daarvoor hebben gewerkt.

De voorwaarden:

1. Ze dienen hun studies in België te hebben beëindigd: niveau hoger secundair, of lager secundair in de technische of beroepsrichting. Ofwel moeten ze een minstens gelijkwaardig diploma voor de centrale examencommissie hebben behaald.
2. Ze mogen geen studies met volledig leerplan meer volgen.
3. Ze dienen 150 dagen te hebben gewerkt of ingeschreven te zijn als werkzoekende, en geen passende betrekking hebben geweigerd.
4. Ze dienen jonger te zijn dan 26 jaar.

Artikel 125 van dezelfde reglementering houdt de bepalingen in die Marokkanen en Tunesiërs van deze vergoeding uitsluiten. Dit artikel verbindt immers het recht op werkloosheidsuitkering of wachtijdvergoeding voor vreemde of statenloze werkzoekenden aan twee voorwaarden:

- werknemers van vreemde nationaliteit kunnen alleen aanspraak maken op uitkeringen voor zover ze voldoen aan de wetgeving op vreemdelingen inzake verblijf en werkvergunning, wat meestal geen probleem is
- artikel 124 is slechts toepasbaar binnen de grenzen van internatio-

nale overeenkomsten (de zogenoemde wederkerigheidsverdragen), en hier zit wel een addertje onder het gras. Erkende politieke vluchtelingen en statenlozen zijn rechthebbend voor zover ze aan de voorwaarden van artikel 124 voldoen.

Het is deze reglementering die Minister Van Den Brande wil uitbreiden ondermeer naar jongeren van Marokkaanse en Tunesische nationaliteit. In realiteit zou het hier om een 2.500 jongeren gaan en zou het een budgettaire operatie zijn van ongeveer 300 miljoen fr. Dit natuurlijk in de veronderstelling dat al deze schoolverlaters werkloos zouden worden. In werkelijkheid ligt de werkloosheidsgraad voor Marokkaanse en Tunesische schoolverlaters om en bij de 50 %. Een maximale berekening dekt natuurlijk enigszins de toekomst, waarin we ook in de komende jaren nog veel moeilijkheden voor deze jongeren kunnen verwachten om aan de bak te komen op de arbeidsmarkt.

Een gesprek hierover met Mark Justaert, kabinetschef van Minister Van Den Brande.

Kunt U even de voorgeschiedenis van dit initiatief tot wijziging van de artikels 124 en 125 van de werkloosheidsreglementering schetsen?

Mark Justaert: "Zoals u weet is het traditie in België dat je om recht te hebben op werkloosheidsuitkering moet kunnen bewijzen dat je gewerkt hebt, en als dusdanig bijgedragen aan de sociale zekerheid. De belangrijkste uitzondering op dit verband tussen werkloosheidsuitkering en effectief verrichte arbeid is het gekende art. 124 dat jongeren die hun school- of leertijd hebben beëindigd recht geeft op wachtijduitkering, op voorwaarde dat ze een onderwijscyclus hebben beëindigd die toegang geeft tot een beroep. Het volstaat dus zomaar niet om tot 15 jaar op de schoolbanken te blijven (afgezien van de leerplicht), en dan de school te verlaten.

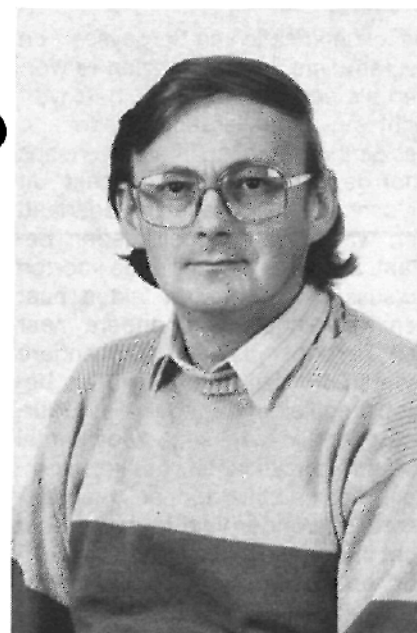
Dit recht is voorbehouden aan Belgen én aan vreemdelingen die in België verblijven en die de studies, bedoeld in voornoemd artikel hebben beëindigd, op voorwaarde dat er een wederkerigheidsakkoord is met de landen waar ze vandaan komen. M.a.w. dat in het land van herkomst dezelfde rechten gelden voor de Belgen in een gelijkaardige situatie. Het toeval wil nu dat dit recht voor een belangrijk deel van de migranten die hier in België verblijven, zelfs al tot in de tweede generatie, niet geldt. Het gaat hier met name over Marokkanen en Tunesiërs. In de bilaterale akkoorden van ons land met Marokko en Tunesië zijn geen of onvoldoende wederkerigheidsbepalingen opgenomen wat de werkloosheid betreft. Mijn inziens is deze regeling inzake werkloosheidsuitkeringen nu een heel belangrijk punt in het kader van de mogelijke integratie van deze mensen in het arbeidsbestel en in de bredere samenleving."

Recht op werkloosheidsuitkering houdt inderdaad ook nog andere voordelen in?

M.J.: "Inderdaad, de toegang tot het recht op werkloosheidsuitkering of wachtijdvergoeding is des te belangrijker omdat dit eveneens de toegang tot de opsloringsprogramma's inhoudt. Met andere woorden de toegang tot DAC, BTK, TWW en dergelijke jobs, door de overheid gecreëerd om de werkloosheid, vooral bij jonge mensen, enigszins in te dijken. Voor al deze systemen geldt de voorwaarde dat men uitkeringsgerechtigd moet zijn, soms zelfs voor een bepaalde termijn."

Ook de mogelijkheden tot bijscholing en eventueel herscholing worden op die manier voor de Marokkaanse en Tunesische schoolverlaters geopend?

M.J.: "Ja, alhoewel strikt genomen voor deze programma's het uitkeringsgerechtigd werkloos zijn geen voorwaarde is. In de praktijk richt de beroepsvervolmaking en opleiding van de RVA zich inderdaad tot werklozen die uitkeringsgerechtigd zijn, en vroeger waren ze ook echt tot deze categorie beperkt. De reglementering terzake is echter uitgebreid en in theorie, helaas nog slechts in theorie, is het niet langer

Mark Justaert,

vereist dat men uitkeringsgerechtigd werkloos is."

Kan U iets vertellen over de praktische procedure en de geplande termijn?

M.J.: "Er is een KB in voorbereiding dat de toegang voor Marokkanen en Tunesiërs tot de wachtijduitkering voorziet. Ze verwerven dit recht omdat ze in België verblijven, en uiteraard onder dezelfde voorwaarden als die voor de Belgen gelden. Met name, in hoofdzaak: het hier beëindigen van een cyclus of leertijd die toegang geeft tot een beroep.

Dit ontwerp wordt ter advies verzonden aan de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening. Na eventueel gunstig advies van deze instelling is vervolgens het advies van de inspekteur van Financiën vereist, zoals voor alle besluiten met budgettaire weerslag. We ramen de komende uitgaven voor dit initiatief op ongeveer 300 miljoen fr. De derde stap is dan uiteraard het voorleggen van dit besluit aan de Ministerraad waar de argumenten tegenover elkaar zullen worden afgewogen. De budgettaire weerslag zal m.i. ook hier het zwaarst doorwegen. De beslissing is dus nog niet genomen. We bevinden ons nog in de fase van een voorstel."

Is dit voornemen een eenzijdig initiatief van het Kabinet Arbeid en Tewerkstelling of gingen hier parallele besprekingen met de betrokken landen aan vooraf?

M.J.: "Bij mijn weten zijn er geen besprekingen terzake met Marokko of Tunesië gevoerd en bestaan er ook geen plannen daaromtrent. Het is dus een op integratie gericht initiatief van ons kabinet, na voorafgaand overleg met tal van in de sektor betrokken organisaties."

Kan U wat meer vertellen over de filosofie die uw kabinet als achtergrond voor deze beslissing hanteerde?

M.J.: "Wij zijn van oordeel dat deze belangrijke groep migranten niet alleen verstoken blijft van het recht op werkloosheidsuitkering, maar ook een aantal belangrijke openin-

gen naar de arbeidsmarkt mist, wat in strijd is met een concrete integratiepolitiek. Daarom zijn we van mening dat het niet enkel van een wederkerigheidsakkoord kan blijven afhangen of onze arbeidsmarkt ook voor deze categorieën zou worden geopend.

Het is een kwestie van sociale rechtvaardigheid. De ouders van deze jongeren hebben allicht al vele jaren in ons land gewerkt en er bijgedragen aan de sociale zekerheid betaald. Bovendien zijn veel andere migrantenjongeren wel gerechtigd m.b.t. deze regeling. Ze verkeren in net dezelfde positie als de Marokkanen en Tunesiërs.

Het is ons inziens van het grootste belang dat alle migrantenjongeren optimale kansen krijgen om zicht te integreren in onze samenleving. En de beste weg naar integratie loopt volgens ons langs de inschakeling in het arbeidsproces.

Ik wil hier nog een belangrijk punt aan toevoegen. Het feit dat voor deze jongeren de toegang tot de arbeidsmarkt momenteel wordt bemoeilijkt, kan ertoe leiden dat op grote schaal en in weinig gunstige omstandigheden, uit noodzaak een minder officiële broodwinning wordt gehanteerd. Of, in het andere geval zullen deze jongeren een beroep moeten doen op diensten van de plaatselijke centra voor maatschappelijk welzijn. Indien ze tenminste aan de voorwaarden van de wet op het bestaansminimum voldoen (o.m. de leeftijd van 21 jaar hebben bereikt). Voordien maken ze dus een hele dode periode door die de integratiekansen duidelijk bemoeilijkt, omdat er weinig of geen perspectieven van tewerkstelling zijn."

Wij danken U hartelijk voor dit gesprek en voor de stimulansen van uw kabinet m.b.t. dit eerste concrete initiatief tot een echt integratieve beleidsmaatregel.

Miek Aerts

Op het symposium 'Culturele identiteit en wederzijds begrip' van Unesco-Vlaanderen bracht E. Peytier, coördinatrice taallessen, een opgemerkt referaat over de mogelijkheden die vreemdelingen hebben Nederlands te leren en wat daar allemaal aan schort. We geven de tekst hier in extenso weer.

Nederlandse taallessen voor volwassen migranten: uiteraard, maar ...

Wanneer buitenlanders, of het nu zogenaamde migranten zijn of andere, zich voor langere tijd in ons land vestigen, verwachten wij dat zij Nederlands kunnen verstaan en spreken en ergeren we ons indien dit niet het geval is. Ook voor migranten of buitenlanders is Nederlands kennen zeer belangrijk. Tenslotte is Nederlands het algemene communicatiemiddel binnen de Vlaamse gemeenschap. Door Nederlands te spreken tonen zij hun wil tot integratie. Bovendien is de kennis van het Nederlands in Vlaanderen een voorwaarde om genaturaliseerd te kunnen worden.

Wat is daar zo problematisch aan? Voor iemand die Nederlands wenst te leren, zijn er mogelijkheden te over: dat is tenminste de gangbare opvatting.

Hoewel K. Sergeysse in haar inventarisatie van de Nederlandse taallessen voor volwassenen in Vlaanderen en Brussel — een onderzoek dat zij onder supervisie van prof. Leman voor de Nederlandse Taalunie heeft gedaan — tot de konklusie komt dat er een vrij rijk aanbod is op het vlak van de taallessen, durf ik het tegendeel te beweren.

Een paar voorbeelden kunnen onmiddellijk aantonen wat er schort:

Eind juni kreeg ik een Russische dame op bezoek die mij kwam vragen welke taalkursus zij diende te volgen om in aanmerking te komen voor een R.V.A.-herscholingskursus. Zij was én kwaad én ten einde raad omdat zij, hoewel ze een getuigschrift bezat van een 'officiële' cursus, door de R.V.A. voor een vierde keer was afgewezen op grond van een te gebrekkige kennis van het Nederlands. Dat die dame, toen ik een antwoord schuldig bleef, een uiterst kritische evaluatie maakte van ons taalonderwijs en -beleid, hoeft geen betoog!

Begin september kwam een pas als vluchteling erkende hooggeschoolde Iranier bij mij advies inwinnen over de

beste 'intensieve' cursus in Antwerpen. Hij wenste zo vlug mogelijk Nederlands te kennen om 'aansluiting' te vinden in onze samenleving. De cursussen die ik hem voorstelde, waren echter niet wat hij nodig had. Terecht was zijn besluit dat ons overheidsbeleid inzake taalkursussen zich niet had aangepast aan de veranderde situatie en behoeften.

Regelmatig worden er door het O.C.M.W. jonge Marokkanen of Turken naar mij doorverwezen met de vraag waar ze Nederlands kunnen leren. Deze jonge mannen die door hun huwelijk naar België zijn gekomen, moeten hun bereidwilligheid om te werken bewijzen door het volgen van een taalkursus. Dat dit echter gemakkelijker gezegd is dan gedaan, m.a.w. dat er géén geschikt aanbod is voor deze mensen, hoofdzakelijk wegens hun laaggeschooldheid, moet ik met veel spijt toegeven, en toch is het zo! Immers de enige mogelijkheid die ze hebben is een beperkte cursus van twee uur per week, gegeven door een vrijwilliger. Ik hoop u er waarschijnlijk niet van te overtuigen dat Nederlands leren op dergelijke wijze een haast onmogelijke zaak is, vooral omdat die

migrant in heel wat gevallen ook nog analfabeet zijn.

Dat ik mij soms veeleer een oplichter voel dan een coördinator van taallessen, zal u wellicht niet verbazen.

De inventarisatie van Sergeysse en Leman dient eigenlijk gezien te worden als een aanvulling bij het overzicht van de taallessen in Nederland dat Simon Verhallen in '85 eveneens voor de Taalunie heeft gemaakt. Uit dit overzicht blijkt dat er in Nederland een waaier van mogelijkheden bestaat. Zo zijn er verschillende soorten cursussen die moeten leiden naar een vervolgopleiding, andere naar een beroepsopleiding, nog andere moeten worden beschouwd als beroepsbegeleidende edukatie. Daarnaast heb je nog een groot aantal andere voorzieningen voor volwassenen, al dan niet kategoriaal georganiseerd. Hieronder vind je ondermeer echt intensieve taalkursussen van 15 uur en meer, taalkursussen voor vluchtelingen, alfabetiseringskursussen voor migranten, enz.

Wat Vlaanderen betreft, is het aanbod veel schraler. Bij ons bestaan er eigenlijk 4 soorten cursussen:

1) Nederlandse taallessen georganiseerd door *kommerciële centra* (zoals Berlitz).

We laten die verder buiten beschouwing omdat ze vooral door kaderpersoneel en bedienden om beroepsredenen worden bezocht en erg duur zijn.

2) De *eigensoortige initiatieven* zoals de talencentra verbonden aan de universiteiten.

Ook die laten we buiten beschouwing omdat hun doelstellingen anders liggen namelijk anderstalige studenten voorbereiden om in het Nederlands te kunnen studeren. Uiteraard zijn ze slechts voor hooggeschoolden geschikt.

3) Nederlandse taallessen in het kader van "*sociale promotie*". Deze taallessen waarvoor men min-

stens 10 deelnemers moet hebben, worden meestal georganiseerd samen met een pakket andere cursussen, waaronder dikwijls andere taalkursussen. Er wordt in groepsverband lesgegeven, meestal in een schoolse infrastructuur. De cursussen worden financieel gesteund door het Ministerie van Onderwijs en de meeste scholen behoren ofwel tot het rijks- of het gesubsidieerd net. Volgens de studie van Sergeysse en Leman is het opleidingsniveau van de cursisten erg verscheiden. (Er zijn zowel laag- als hooggeschoolden.) Opvallend hierbij is dat deze cursussen ook een groot succes kennen bij de migranten. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het officiële karakter en het feit dat je er een getuigschrift mee halen kunt. Uit ervaring weet ik dat vooral bij de groep laaggeschoolden het aantal 'afhakkers' erg groot is, zodat ik zelfs mijn twijfels heb over de opportuniteit van dit soort cursussen voor hen.

4) Tenslotte zijn er nog de taallessen die georganiseerd worden in de "*sociaal-kulturele sektor*".

De taallessen in deze sektor zijn vrij recent en beantwoorden, aan een vraag van de cursisten zelf. In heel wat gevallen zijn ze gekoppeld aan initiatieven die zijn ontstaan na '75. Veelal staan de taallessen niet op zichzelf, maar kaderen ze in een breder vormingsaanbod. Uit de studie van Sergeysse en Leman blijkt dat 90 % van de deelnemers laaggeschoolde migranten zijn. Dat betekent dat deze taallessen tegemoet komen aan een reële behoefte van mensen die elders onvoldoende aan hun trekken komen. De laatste tijd laten ook een groot aantal vluchtelingen en asielzoekers zich voor deze taallessen inschrijven, omdat er voor hen geen gepaste voorzieningen bestaan.

Andere kenmerken van deze taallessen binnen de sociaal-kulturele sektor zijn: ze zijn goedkoop en dat met weinig of geen overheids subsidie! De lesgevers zijn in 68 % van de gevallen onbetaalde vrijwilligers en men beoogt hoofdzakelijk "*sociale redzaamheid*". (Ik kom hierop later nog terug.)

Algemeen kunnen we zeggen dat de taallessen vooral voor de groep laaggeschoolden ontoereikend zijn. Dat er al bij al toch nog relatief goede resultaten behaald worden (zowel met de taallessen sociale promotie als met de taallessen in de sociaal-kulturele sektor) heeft meer te maken met de taalaanleg en de grote gemotiveerdheid van de cursisten enerzijds en met de individuele pedagogische kwaliteiten én de gemotiveerdheid van de lesgevers anderszijds dan met de taallessen als dusdanig.

Eerlijkheidshalve dien ik in de marge toch nog melding te maken van taalkursussen die beantwoorden aan specifieke behoeften: de taallessen die gegeven worden in het kader van de zogenoemde "projekten Kelchtermans". Maar ik zou ook graag de aandacht vestigen op het groot aantal beperkingen die met deze cursus samenhangen: de taallessen vormen slechts een klein onderdeel van de projecten; ze zijn enkel bedoeld voor langdurig werkloze, laaggeschoolde migranten en moeten "arbeidsge-

foto JP

richt" zijn. Erger is dat deze lessen worden gegeven door Tewerkgestelde Werklozen met kontrakten van telkens een paar maand! Van institutionalisering — hoe noodzakelijk ook — is (alsnog) geen sprake.

Eigenlijk begint het hele probleem van de taallessen al bij de onbekendheid in Vlaanderen met wat taalverwerving of het leren van *Nederlands als Tweede Taal* is. Met tweedetaalverwerving wordt bedoeld: het leren van de voertaal van de streek waarin men leeft. Zelf ben ik verbaasd over de reacties die deze internationaal gebruikte linguïstische term nog steeds in Vlaanderen oproept. Hier heeft 'Nederlands als Tweede Taal' nog steeds een negatieve connotatie. Maar wat voor ons belangrijk is: het onderscheid tussen *Nederlands als Tweede Taal* en *Nederlands als Vreemde Taal* zou gevolgen moeten hebben zowel voor de doelstellingen als voor de leerstofselectie, leerstofordening én voor de didactische aanpak. Iemand die zijn 'nieuwe' taal onmiddellijk dient te gebruiken in een vaak 'kritische' omgeving, kan zich niet permitteren selektief volgens de 'lijnen van geleidelijkheid' in een stressvrije situatie als liefhebberij wat Nederlands te leren. Dat leren moet veel drastischer gebeuren, wil het enig effect ressorteren.

Wanneer ik beweer dat er *weinig deskundige lesgevers* zijn, wil ik niet zeggen dat de lesgevers op zichzelf inkompetent zouden zijn, wel dat ze onbekend zijn met bovenvermeld fenomeen. Te veel lesgevers doceren Nederlands zoals ze dat met Engels of Frans doen of komen op eigen houtje tot de ontdekking dat Nederlands als Tweede Taal toch iets heel anders is. Dit komt omdat 'Nederlands als Tweede Taal' geen vak apart is in België en er evenmin een opleiding voor bestaat. (In Groot-Brittannië bijvoorbeeld bestaat het vak 'English as a Second Language' wel.) Bovendien worden de leraars in de kursussen sociale promotie op basis van hun diploma al voldoende bevoegd bevonden zodat er in de meeste gevallen geen sprake is van preservicetraining of bijscholing. Bovendien ook besteden de leraarsopleidingen in België geen aandacht aan

lesgeven aan volwassenen, laat staan aan volwassen migranten. Zijn de lesgevers in de sociaal-kulturele sektor dan zoveel beter? Dat durf ik evenmin beweren. In de sociaal-kulturele sektor vind je lesgevers met uiteenlopende diploma's zoals germanisten, maatschappelijk werkers, onderwijzers en tal van mensen zonder specifiek diploma. Enerzijds menen verschillende organisatoren dat iedereen ongeacht zijn diploma een pre-servicetraining bij wijze van introductie nodig heeft en dat later door vergaderingen en studiedagen de deskundigheid nog moet worden vergroot. Anderzijds constateren we dat er op heel wat plaatsen les gegeven wordt door mensen die nooit enige bijscholing hebben gevolgd en dus evenmin weten wat tweede taalverwerving is. Zo heb ik deze maand nog over de radio een oproep voor vrijwilligers gehoord waarbij de organisator als enige eis een grote inzet stelde. Alsof dit op zichzelf een garantie voor degelijk taalonderricht betekent!

Helaas is werken aan deskundigheidsbevordering in de sociaal-kulturele sektor eigenlijk dwelen met de kraan open. Er is immers weinig continuïteit bij de lesgevers. De meeste van de lesgevers zijn vrijwilligers die niet eeuwenlang onbezoldigd blijven lesgeven, de rest zit meestal in een 'nepstatuut' waar ze ook zo snel mogelijk uit willen.

Eigenlijk zou er een onderzoek moeten gedaan worden naar de taalbehoeften van buitenlanders die in een nederlandstalige omgeving komen wonen. Pas daarna kunnen de doelstellingen en leerstofselectie en -ordening geformuleerd worden. Natuurlijk is een behoeftenonderzoek vrij kompleks omdat zowel de persoonlijke behoeften van de migrant als de eisen die de maatschappij stelt in overweging moeten genomen worden en die willen wel eens strijdig zijn met elkaar. De doelstellingen van de taallessen worden meestal aan het begrip 'sociale redzaamheid' gekoppeld. Hierover bestaan er twee opvattingen. Enerzijds is er wat we de 'eerste aanspreekbaarheid' zouden kunnen noemen. De migranten moeten zich kunnen redden in de gewone, alledaagse

situaties, zoals op de markt, bij de dokter, enzovoort. Veel kursussen van de sociaal-kulturele sektor en ook talrijke taallessen sociale promotie mikken op dit niveau. Deze visie is echter volkomen achterhaald. Dit minimale taalniveau is voor de migrant te gering om zich te kunnen redden. Sociale redzaamheid is trouwens meer dan louter taalvaardigheid. Anderzijds is er de definitie van 'sociale redzaamheid' zoals die in de Nederlandse Rijksregeling Basisedukatie is opgenomen, en die vanaf 1 januari 1988 algemeen in voege is. Volgens deze opvatting moeten buitenlanders op dezelfde manier als Nederlanders aan de samenleving kunnen deelnemen en mogen zij hierbij niet gehinderd worden door een gebrekkige kennis van de Nederlandse taal. Daaronder wordt verstaan dat ze kranten moeten kunnen lezen, televisie volgen, en zo meer. Dit veronderstelt een grote beheersing van het Nederlands en dat heeft uiteraard konsekventies voor de programma's van de taallessen. Het impliceert een degelijk en gedifferentieerd aanbod met voldoende aandacht voor lees- en schrijfvaardigheid, praktische en sociale vaardigheden, rekenen, enzovoort.

Een reuzegroot probleem is echter dat er in Vlaanderen zo goed als geen geschikt lesmateriaal bestaat, de weinige thematische lessenreeksen of interessante oefeningen van enkele begaafde lesgevers niet te na gesproken. Veel leraars behelpen zich dan ook met materiaal uit Nederland. Dat moet echter aangepast worden aan de Vlaamse situatie en dat is meer dan het woordje 'Nederland' vervangen door 'België' of 'Amsterdam' door 'Antwerpen'. Ons taalgebruik verschilt nu eenmaal van dat van het Noorden. Bovendien moeten de belangrijkste lesthema's (gezondheidszorg, onderwijs, werkloosheid, ...) in een andere kontekst gesitueerd worden. Niet alleen de regelgeving is in België anders dan in Nederland, ook de terminologie.

Ik zou hier talloze voorbeelden kunnen geven over de aanpak van tweedetaalonderricht in het buitenland, maar dat zou ons te ver voeren. Ik wil me beperken tot één voorbeeld. In Zweden maakt men zich momenteel

druk dat het aantal lesuren waarop migranten recht hebben, van 1000 tot 700 wordt teruggebracht. De Scandinavische landen mogen inzake opvang van migranten al voorop lopen, maar ook in vergelijking met Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland, komt Vlaanderen er zeer bekaaid vanaf.

Toch wil ik positief eindigen en een paar suggesties doen die volgens mij, zelfs op korte termijn, haalbaar zijn.

1) Voor de taallessen voor laaggeschoolden moet er zo snel mogelijk een *decreet basisedukatie* komen. Deze edukatieve programma's voor laaggeschoolden zouden het best als een open gemeenschapsinitiatief worden georganiseerd, gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap en onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van de gemeente. De experimenten in Antwerpen en Limburg hebben duidelijk bewezen dat dit concept van basisedukatie de beste garanties biedt dat de taallessen een onderdeel kunnen zijn van een breed, gevarieerd en behoeftendekkend aanbod. Deze experimenten boden ondermeer laagdrempelige, wijkgebonden taallessen voor moeilijk bereikbare vrouwen en schakelkursussen naar R.V.A.-beroepsopleidingen.

2) De taallessen sociale promotie, die een belangrijke functie hebben voor mensen die al een opleiding gehad hebben, hier of in eigen land, zouden grondig moeten worden geheroriënteerd. Er zijn teveel kursussen van het niveau 'lager sekundair of technisch onderwijs' en er wordt een te algemeen programma Nederlands gegeven. Een 'open programmatie' zou veel efficiënter zijn om op specifieke vragen en behoeften in te spelen. Ik denk aan intensieve taallessen van 15 uur of meer, aan korte modules Nederlands, aan kursussen technisch of administratief Nederlands, kursussen die voorbereiden op een hogere (beroeps)opleiding, vervolmakingskursussen voor migranten van de tweede generatie, enzovoort.

3) In de leraarsopleidingen, van welk niveau ook, moet er aandacht geschonken worden aan het *Nederlands als Tweede Taal* en aan de didaktiek ervan. Er zou bovendien een aparte opleiding moeten komen voor het begeleiden van groepen volwassenen.

4) Men zou mogelijkheden moeten creëren om degelijk lesmateriaal aan te maken voor het Nederlands als Tweede Taal, zowel voor laag- als hooggeschoolden. Lesgevers kunnen niet én behoorlijk lesgeven én zelf materiaal ontwikkelen. Bepaalde

lesgevers zouden gedeeltelijk of volledig moeten worden vrijgesteld om tijdelijk — bijvoorbeeld voor de duur van een bepaald project — lesmateriaal te ontwerpen. Degelijk materiaal kan alleen maar het niveau van de lessen optrekken.

Tenslotte nog dit: ik had liever een rooskleurig beeld van de toestand terzake geschilderd, maar de eerlijkheid gebiedt me de waarheid te zeggen. Weinig mensen beseffen hoe het er werkelijk aan toe gaat en hoe de meeste lesgevers met de moed der wanhoop er toch nog iets proberen van te maken, ondanks gebrek aan materiaal, ondersteuning en financiële middelen. Hoe negatief dit betoog ook moge lijken, het had maar één bedoeling: de situatie in positieve zin beïnvloeden.

Eliane Peytier

Literatuur:

* Couman, W., 1986, *Sociale redzaamheid nader bekeken* (Nieuwsbrief Basisedukatie, nr 3)

* Leman J., Sergeysse K. en Geirnaert W., 1988, *Lessen Nederlands voor anderstalige volwassenen in Vlaanderen en Brussel*, 's Gravenhage, Stichting Bibliographie Neerlandica

* Verhallen S., 1986, *Lessen Nederlands voor anderstalige volwassenen in Nederland*, 's Gravenhage, Stichting Bibliographie Neerlandica.

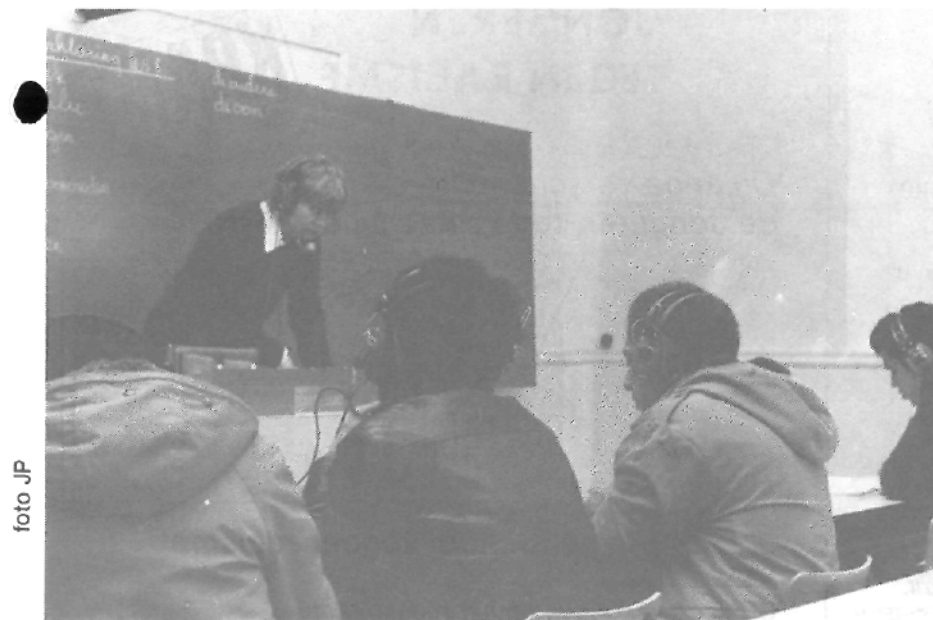

foto JP

De Vlaamse Hoge Raad voor Migranten Dringende beleidsadviezen

De idee van een mediakampagne is niet nieuw en werd op plaatselijk vlak al gerealiseerd (Gastvrij Antwerpen, Coloriek), maar bij de overheid bleef het bij een intentieverklaring in het regeerakkoord van de huidige nationale regering.

Een gebrek aan belangstelling en negatieve beeldvorming, soms leidend tot racistische houdingen, zijn deels het gevolg van onjuiste informatie, aldus de Raad. Daarom wil de Raad de bevolking juist en volledig informeren over de migranten via een positieve, optimistische campagne om zo een duurzame mentaliteitswijziging bij brede lagen van de bevolking te bewerkstelligen, een voorwaarde voor een harmonieuze integratie. De totale kosten van de campagne worden voorlopig geraamd op 15 miljoen frank.

De andere aanbeveling van de Raad is een aangepaste bestuursstructuur voor het migrantenbeleid. Een relatief autonoom bestuurlijk management moet de noodzakelijke schakel vormen tussen het veldwerk enerzijds en beleid en onderzoek anderzijds. Momenteel is er in de administratie van de Vlaamse Gemeenschap weinig ruimte voorzien voor migrantenbeleid. Als er zich al ambtenaren bezig houden met deze materie, is het deeltijds en fragmentarisch. Er is dus geen bestuurlijke infrastructuur maar evenmin is er een samenhangende strategie uitgestippeld om de beleidsoriëntering uit te voeren. Omwille van de heterogene doelgroep (verschillende nationaliteiten, godsdiensten, leeftijden) en van de vele aspecten van de problematiek is voor de Raad de oprichting van een orgaan dat zich uitsluitend met mi-

grantenwerk bezig houdt, een noodzaak. Een dergelijke formule is niet nieuw en zou via een dekreet moeten tot stand komen. De bestuursstructuur zou dan in contact moeten kunnen treden met alle ministers en hun administratieve diensten, op één of andere wijze betrokken bij het migrantenbeleid, zou over een vrij hoge graad van autonomie moeten beschikken en over eigen middelen. En deze dienst zou ook operationeel moeten kunnen optreden: informatie en sensibilisering, lokaal optreden indien plaatselijke initiatieven ontbreken, technische assistentie verlenen.

De Raad wijst er evenwel op dat de lokale diensten al hun werkingsmogelijkheden moeten behouden en zeker niet de dupe mogen worden van de toekenning van nieuwe kredieten aan een nieuwe structuur.

HALT

Kwartaaltijdschrift

Deze maand:

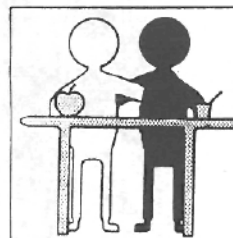
- *Het Vlaams Blok in de gemeenteraadsverkiezingen
- *Geheime NATO-dokumenten over "ordehandhaving"
- *De Oostfrontiers en hun organisaties
- *Sex, politiek, geld en god: Tele-evangelisten

Per nummer: 100 fr. Abonnement: 400 fr. op rekening 870-0401842-34 van Halt, postbus 16 Brussel 22 te 1000 Brussel
Steunabonnement: vanaf 1000 fr.
Abonnement + het boek "Le Système Le Pen": 750 fr.
Abonnement + het boek "De Vlaamssche Kronijken": 750 fr.

JONGEREN TEGEN RACISME

KRANT

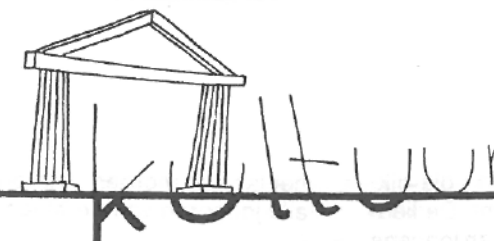
Onlangs verschenen :
de Jongeren-tegen-Racisme-KRANT

**SCHOOL
ZONDER
RACISME**

Nieuwtjes en
de campagne 'School zonder racisme'

Gratis te verkrijgen op het redakteleadres:
Gebr. Desmetstraat 108, 9000 Gent. Tel. 091/24 35 77.

"Raï is een bestanddeel van onze cultuur
en onze persoonlijkheid"

Jongeren en Raï

De raï is in Algerije alom aanwezig, in cafés, bars, cabarets, boetiekjes. Deze muziek is buiten de grenzen getreden. Ontstaan in de streek van Oran, gekend om zijn woord-gevechten, erotisch en dichtelijk, gezongen door de *Chikhat* (beroepsmusici en dansers die huwelijksplechtigheden opluisteren, besnijdenissen en alle privé- of publieke feestelijkheden) drukt deze rockmuziek erotisme en schunnigheid uit — sommigen noe-

men dit vulgariteit — en gaat dikwijls gepaard met erg sensuele dansen.

De raï trekt tienduizenden aan en geestert de Algerse nachten waarin men zijn zorgen aan de kant zet. Voor jonge Algerijnen is het feestmuziek, een uitlaatklep, een gelegenheid om zich door het dansen één te voelen. Dit spektakel speelt zich niet altijd op een podium af. Ondanks het verbod te dansen, zoekt men een gevoel van

bevrijding in bewegingen die verlangen uitdrukken.

De raï-taal is de taal van het volk. Het is de regionale taal uit Oran, met zijn accent en eigen intonatie, die zich tegen de nationale taal afzet. De teksten in raï-liedjes zijn niet het werk van genieën of dichters. Ze maken geen directe toespelingen op de politiek. Lichtheid lijkt hun bestaansreden. De formuleringen zijn scherp. *Tant pis*

foto Tribune Immigrée

pour moi is een uitdrukking die dikwijls bij artiesten terugkomt. De liedjes gaan over de 'affaires' van jongens en meisjes, over alcohol en tovenarij, over de 'mehna', een steeds terugkomende term die op smart duidt.

De muziek zelf is meestal geïmproviseerd en wordt begeleid door westerse instrumenten: elektrische gitaar, synthesizer, drums, blaasinstrumenten, ...

Het enfant terrible van de raï, *Chab Kaled*, 28 jaar, is ondoordringelijk. De hitparade-vedette in Algerije en de Maghreb cultiveert de stilte en geeft voedsel aan evenveel geruchten als mysteries. Deze 'Michael Jackson' van Oran is zijn gewicht in goud waard en ettelijk platenbonzen uit de Maghreb zitten hem na om de exclusieve rechten op zijn opnamen te verwerven. Hijzelf is de laatste om wat hij sinds 1976 allemaal geïmproviseerd heeft te kunnen verklaren en om te bepalen wat hij belichaamt. Zijn bezwerende stem zingt net zo goed over religie als over wijn en vrouwen. Voor hem is de raï "niet meer of minder vulgair dan andere muziekgenres, maar dat is enkel bij manier van spreken". Hij is auteur van liedjes als *De profeet*, *Zina* en *De gazelle*, componeert zelf de muziek en speelt allerlei instrumenten. De synthesizer is zijn topinstrument. Hij heeft vijf platen op zijn actief, grotendeels in 1974 opgenomen toen hij 14 jaar was, en een vijftigtal kassettes. Zes liedjes per kassette. Een miljoen kassettes verkocht.

Andere voortrekkers: de groep *Raina Raï*, die in '86 naar Parijs kwam waar ze veel succes hadden bij Maghrebijnse jongeren. Raina Raï betekent "raï is onze overtuiging". Deze muzikanten identificeren zich volledig met hun muziek en verwijzen naar de culturele erfenis uit de traditie. "Er zijn mensen die denken dat raï een vuile vod is. Dat is hun probleem. Voor ons is het een elementair deel van ons cultureel patrimonium en van onze persoonlijkheid. Ten andere, alle Algerijnen vinden zich erin terug, alle streken smelten erin samen. Het is een teken van verbinding tussen alle jongeren van

het land en morgen, waarom niet, van alle jongeren van de Maghreb."

Veel artiesten uit dit muziekgenre oefenen een aantrekkingskracht uit op de jeugd: *Chab Fadela*, *Chab Mami*, *Chab Shraoui*, *Bellemou Massoud*, de groep *Nedjma*, ... De originaliteit van de raï lijkt erin te bestaan dat een traditie door een generatie jongeren herontdekt werd en dat die een eigen toon en moderne accenten heeft weten te geven aan de traditie waarbij ze aanknoopt.

De raï intrigeert en daagt uit. De meest verwoede tegenstanders vindt men onder de politieke machthebbers en de strikte moslims. Die kunnen hun heftig verzet tegen dit muziekgenre "dat tot losbandigheid inspireert" niet onder stoelen of banken steken, zelfs al bevat de Koran geen enkel verbod op muziek of dans. In feiten hebben rigoureuze wetgevers en enkele *ulema's* in de beginperiode van de Islam de morele veroordelen over deze vormen van expressie ingang doen vinden.

In het begin heeft de overheid alles in het werk gesteld om dit muziekgenre

in de vergeethoek te duwen en heeft het geweer van radio en TV. Maar sindsdien heeft ze als een evidentie moeten aannemen dat raï een vernieuwend verschijnsel is, eigen aan de jeugd, en dat men de jongeren er niet kan van weghouden. Ze is zelfs begonnen zich ervoor te interesseren, omdat ze begrepen heeft dat — in haar poging de officiële, door de staat gepropageerde cultuur binnen te dringen — de raï bijdraagt tot het creëren van een modern imago. Daar kan de overheid voordeel uit halen, een pijnlijk gebeuren voor de integristische moslims.

Raï is meer dan een muzikaal fenomeen: ze vormt een synthese tussen traditionele en progressistische culturele stromingen. Ze drukt de moeilijkheden uit van een samenleving die probeert zich open te stellen voor het Westen, terwijl ze ook trouw blijft aan haar eigen roots.

Ezzedine MESTIRI
(bron: *Tribune Immigrée* 24/25)

foto Tribune Immigrée

Nu, met de overheveling van de nationale bevoegdheden naar de gemeenschappen, de tweede fase van de staatshervorming wordt gerealiseerd, drukken we in Bareel een overzicht af van wat op het terrein van de edukatie van migranten reeds door de Vlaamse Gemeenschap werd gerealiseerd. Zoals je zal merken, wordt hier alleen gesproken over de strikte onderwijsproblematiek. Het betreft immers een beleidsdaad van de Vlaamse Minister van Onderwijs, H. Weckx.

De Vlaamse Gemeenschap en de edukatie van migranten

Onderwijs aan migranten is het voorwerp van de volgende projecten in Nederlandstalig België:

1 het inrichten van een interdisciplinaire bijschollingscursus 'Minderheden en Migratie', die zich richt tot directies en pedagogisch personeel, evenals tot alle geïnteresseerden, met een benadering van het migrantenprobleem vanuit de sociologie, de antropologie en Islamkunde. Deze overeenkomst (nov '86 - jan '89) afgesloten met de K.U. Leuven voorziet in een tussenkomst vanwege de Vlaamse Gemeenschap ten belope van 1.650.000 fr.

2 aan enkele migrantencentra werden coördinatie-opdrachten gegeven met de bedoeling kontaktpunten tot stand te brengen tussen enerzijds de migrant en anderzijds het beleid. Deze opdrachten omvatten informatieverzameling en -verspreiding over bij- en herscholingsprojecten, tewerkstellingsprojecten ... evenals het inhaken op overlegstructuren tussen onderwijs, beroepsopleiding en bedrijfswereld alsook het concentreren van specifieke voorzieningen, zoals lesmateriaal.

Deze overeenkomsten, afgesloten met vijf centra (P.O.G., C.B.W., Mikst, Gent, Foyer) voor een periode van twee jaar, impliceren een uitgave voor de Vlaamse Gemeenschap van 600.000 fr per jaar per centrum ter subsidiëring van een half-tijdse personeelskracht en de werkingskosten. Deze overeenkomst ging in op 1 februari '88.

3 de oprichting van een pedagogisch-didactisch centrum met als opdracht het verlenen van deskundige ondersteuning en begeleiding van de initiatieven inzake onderwijs en vorming van migranten (in Limburg).

Hiertoe worden aspecten gerekend als de deskundigheidsbevordering, de ontwikkeling van specifieke leermiddelen, het voortdurend volgen en analyseren van behoeften en veranderingen inzake interkulturalisme, de begeleiding en evaluatie van experimenten inzake onderwijs en vorming ... Te dien einde moet regelmatig contact worden nagestreefd met de verschillende regionale migrantencentra, de pedagogische centra van de verschillende onderwijsnetten, de P.M.S.-centra, de R.V.A. evenals de bevoegde administratieve en politieke instanties.

Jaarlijks wordt voor dit centrum, inbegrepen de weddelast van drie deskundigen en één administratieve kracht, een bedrag van 4.970.000 fr. voorzien. De duur van de overeenkomst is drie jaar en ging in op 1 maart '88.

4 een onderzoeksopdracht werd verleend aan de K.U. Leuven betreffende interkulturalisme en migratie: het slagen en mislukken van jonge migranten in het onderwijs. Bedoeling is de interetnische relaties te belichten vanuit cultuur- en etnisch-genetisch oogpunt en vanuit het standpunt van de opgroeiende, individuele jonge mensen. Het onderzoek richt zich op Marokkaanse, Turkse en Spaanse migranten van rurale origine die nu te Brussel gevestigd zijn. In elke categorie wordt een onderzoek verricht bij dertig jongeren die nog één jaar middelbare school moeten lopen. Het onderzoek volgt deze jongeren gedurende één jaar middelbaar onderwijs en gedurende de twee jaar die erop volgen.

De duur van de overeenkomst is drie jaar en de jaarlijkse kost beloopt 5.100.000 fr. De overeenkomst loopt vanaf 1 maart '88.

5 binnen het raam van de door de nationale regering in 1987 ter beschikking gestelde gelden (de zogenaamde Hansen-gelden) voor vormingsgroepen met werklozen kregen meer dan 40 organisaties ruim 200 tewerkgestelde werklozen ter beschikking. Volgens bewezen kosten wordt een werkingstoelage van maximum 8.000 fr per maand en per tewerkgestelde werkloze toegekend.

Specifiek voor projecten voor migranten werden een 70-tal tewerkgestelde werklozen ter beschikking gesteld wat een werkingstoelage van ongeveer 1.600.000 fr impliceert.

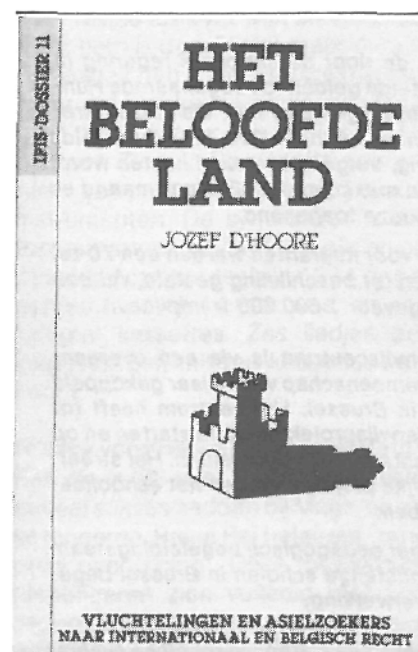
6 het bikultureel onderwijscentrum is via een overeenkomst met de Vlaamse Gemeenschap voor 3 jaar gekoppeld aan de vzw Immigratie in Brussel. Het centrum heeft tot opdracht bikulturele onderwijsprojecten op te starten en op een klas- en praktijkgerichte wijze te begeleiden. Het streefdoel is een 10-tal dergelijke projecten tegen het schooljaar 90-91 in werking te hebben.

Daarnaast worden door het pedagogisch begeleidingsteam ook een aantal Nederlandstalige scholen in Brussel begeleid inzake tweede taalverwerving.

Ditselfde team zal eveneens een wetenschappelijke evaluatie maken van de doeltreffendheid van het bikultureel onderwijs in Brussel. Er wordt met ingang van 1 september '88 een overeenkomst afgesloten met de v.z.w. Werkgroep Immigratie die reeds enige ervaring had op dit domein. Er zal een toelage gegeven worden ter dekking van de weddelast van het pedagogisch begeleidingsteam plus een deel van de wedden van de kleuterleidsters en onderwijzers, in zoverre deze niet door de ambassades ter beschikking gesteld worden in het kader van het elkaar ontmoetend onderwijs. Voor de drie volgende schooljaren wordt een bedrag van 42,9 miljoen fr vastgelegd.

J. D'Hoore, *Het beloofde land. Vluchtelingen en asielzoekers naar internationaal en Belgisch recht*, IPIS-dossier 11, Antwerpen, 1988.

De vluchtelingenproblematiek, blijft onze aandacht opeisen. Na de OCIV-uitgave *Vluchtelingenonthaal in de praktijk* die zeer veel praktische informatie bevatte, verscheen nu een boekje van de hand van Jozef D'Hoore over vluchtelingen, waarin meer de geschiedenis van asielverschaffing en de rechtspositie van de asielzoekers belicht worden. D'Hoore kadert dit in het perspectief van een groeiend aantal vluchtelingen, vooral in de Derde Wereld, maar ook in Europa. Het gaat dikwijls om mensen die niet onder het vluchtelingenverdrag van Genève vallen en bijgevolg moeilijk bescherming vinden.

Uiteraard gaat de nodige aandacht uit naar de Belgische toestand, waar bij de bepalingen van de nieuwe vluchtelingenwet en het onthaalbeleid centraal staan. Tegenover het restriktieve beleid van de Europese staten, is er in internationaal verband (de Raad van Europa, de O.A.E., de E.G.) een meer humanitaire benadering

van de vluchtelingenproblematiek merkbaar. De auteur wijst er dan ook op dat enkel in internationaal perspectief - binnen Europa bv - een oplossing voor dergelijke problemen dichterbij kan komen en dat een daadwerkelijke ontwikkelingshulp nieuwe perspectieven kan openen.

Uitgave: International Peace Information Service, Italiëlei 98 A, 2000 Antwerpen. Tel. 03/225 00 22.

Documentatie en documentatievoorzieningen over migranten in Vlaanderen, WEDEM - HIVA, Leuven, 1988.

Het nieuw opgerichte wetenschappelijk documentatiecentrum over etnische minderheden bracht, als aanloop tot de eigen uitbouw, de bestaande documentatievoorziening in kaart. Daaruit blijkt dat de toegankelijkheid tot het verzamelde materiaal en de systematisering ervan op de meeste plaatsen niet ideaal is. Om de doorstroming van informatie te bevorderen nam het WEDEM de beslissing een geïnformateerde databank op te bouwen. Die databank zal alle documentatie in Vlaanderen opslaan en niet enkel op het WEDEM, maar ook in de andere documentatiecentra kunnen worden geraadpleegd.

De eerste publikatie van het WEDEM bevat ook een overzicht van de opdrachten van de organisatie en een bibliografie van wetenschappelijk onderzoek over etnische minderheden, met aanduiding van de sleutelwoorden die WEDEM ontwikkelde.

WEDEM, Van Evenstraat 2 E, 3000 Leuven. Tel. 016/28 38 90.

Situatie van de migrantenjongeren te Vilvoorde. Onderzoek verricht in opdracht van het Ministerie van Gezin en Welzijnszorg, sept - dec 1987, Mikst vzw, Vilvoorde, 1988.

In het Vilvoordse loopt een project 'om het integratieproces van migrantenkinderen en -jongeren in Vilvoorde te bevorderen'. Als basis voor het project werd eerst een onderzoek uitgevoerd naar de groep waartoe men zich richt.

In Vilvoorde wonen een aanzienlijk aantal vreemdelingen (10 % van de bevolking), maar, in vergelijking met sommige Brusselse gemeenten is er geen sprake van een 'concentratie'. Er zijn geen jeugdbendes gevormd, er is geen openlijk racisme, de autochtone bevolking vindt de situatie niet problematisch, aldus de onderzoekers. Maar evenmin voelen migranten zich deel uitmaken van de Vilvoordse samenleving. Vooral de jongeren klagen hierover - de grootste groepen zijn Marokkaanse en Spaanse jongeren - ze kunnen in hun vrije tijd op niet al te veel plaatsen terecht.

Mikst vindt daarom dat er preventief moet worden gewerkt en hoopt via het project de integratie van migranten jeugd te bespoedigen. Het onderzoek met gegevens uit bevolkingsstatistiek, onderwijs, arbeidssituatie, vrije tijd en op basis van gesprekken met oudere en jongere migranten, besluit met aanbevelingen voor de Vilvoordse situatie, zoals extra inspanningen in het onderwijs en een jongerencentrum.

Laat ons maar praten. 15 jaar Nederlands voor migranten, vzw Taallessen Nederlands aan jonge migranten, Brussel, 1988.

Taallessen Nederlands geven aan migrantenjongeren in Brussel is niet zo evident. Hoewel het een extra troef betekent en velen onder hen in hun arbeidssituatie met een nederlandstalig publiek of collega's in contact moeten treden, voelen veel migranten de nood niet ook nog Nederlands te kennen. Toch is dit een reële behoefte, die de migrant bovendien laat kennismaken met de Vlaamse gemeenschap en toestaat contacten van mens-tot-mens op te bouwen.

De initiatiefnemers van deze taallessen vertellen hun verhaal: oorspronkelijk een activiteit binnen het Centrum Werkende Jongeren, later zelfstandig, 15 jaar aan de weg timmeren, afspraken met andere organisaties, de moeilijkheden om als organisatie te blijven bestaan, maar vooral het aanleren van Nederlands aan jongeren en meer en meer ook aan vluchtelingen ...

Taallessen Nederlands aan jonge migranten v.z.w., Grétrystraat 26, 1000 Brussel.

De Marokkaanse Mechelaars. Een kennismaking, Stedelijke Jeugddienst, project El Kantra - de Brug, Mechelen, 1988.

Voor de derde keer publiceert de jeugddienst van Mechelen een portret van de Marokkaanse bevolkingsgroep in de stad. Deze herwerkte uitgave bevat recente cijfers over de Marokkaanse bevolking en hun concentratie in de binnenstad.

Minder tijdsgebonden is de informatie over het herkomstland en de islam, een dominerend aspect in het dagelijkse leven van de Marokkaan. Omdat ook in Mechelen een toenemende onverdraagzaamheid wordt gevoeld, antwoorden de samenstellers van de brochure op de meest voorkomende vooroordelen met duidelijke feiten. Ook de vreemdelingenwetgeving en de migrantenjongeren komen even voor het voetlicht.

Deze boeiende en goed gedocumenteerde kennismaking met de Marokkaanse bevolking is te bestellen bij de Stad Mechelen, stedelijke jeugddienst, Kan. De Deckerstr. 66, 2800 Mechelen. Tel. 015/21 80 24.

Ik ben zwanger - Ben Hamileyin, Koning Boudewijnstichting/Kind en Gezin, Brussel, 1988.

Tweetalige brochure (Turks - Nederlands) over zwangerschap, bevalling

en borstvoeding, uitgegeven aansluitend op het proefproject van wijkgezondheidscentrum De Sleep in Gent. In deze handige brochure werden raadgevingen, praktische tips en informatie verwerkt om zwangerschap en opvang van het kind na de geboorte optimaal te laten verlopen.

Te bestellen: Koning Boudewijnstichting, Brederodestr. 21, 1000 Brussel of Kind en Gezin, Guldenvlieslaan 67, 1060 Brussel.

Eveneens beschikbaar bij Kind en Gezin de folder *Suiker - tips voor gezonde voeding van peuters en kleuters*, vertaald in het Turks.

Scene 9, Stichting WOAN (werkgroep onderwijs anderstaligen Nijmegen), 's Hertogenbosch, KPC, 1988.

Handleiding en werkboekjes om taalgebruik en taalbeheersing van anderstalige kinderen te verbeteren, toegespitst op het mondeling voorbrengen van teksten of vertellen. Voor leerlingen van het basis- en bijzonder onderwijs.

Te bestellen: K.P.C., Informatiedienst, Pb 482, 5201 AL 's Hertogenbosch.

Tribune Immigrée, Spécial: logement des immigrées et cohabitation, nr. 26/27, sept. 88, IDI, Brussel.

Het samenleven van autochtonen en migranten is onderwerp geworden van een voortdurende bezorgdheid.

Problemen stellen zich niet in gelijk welke wijk of bij gelijk welke bevolkingsgroep. Publieke opinie en politieke krachten leggen de oorzaken van de problemen *vlug bij de aanwezigheid van migranten*.

Tribune Immigrée gaf een speciaal nummer uit over wonen en woning. Dit dossier heeft veel aandacht voor de huisvestingssituatie van de verschillende migrantengemeenschappen, maar handelt vooral over de interetnische relaties in de 'publieke ruimte'.

Problemen tussen verschillende bevolkingsgroepen kunnen immers niet herleid worden tot woonproblemen op zich. Leuk in het dossier is ook het naast elkaar plaatsen van verschillende woonkulturen, verschillende visies op ruimte, verschillende manieren om een huis in te richten, in Marokko, in Turkije, in de immigratie, door verscheidene groepen.

La Poésie Turque, Info-Türk, Brussel, 1988.

Met de Franse vertaling van klassieke en moderne Turkse dichters hoopt Info-Türk de Anatolische cultuur wat meer bekendheid te geven in Europa, in het bijzonder in het franssprekend deel - België, Frankrijk, Zwitserland - waar zo'n 320.000 Turkse emigranten verblijven.

Te bestellen: Info-Türk, Eburonenstraat 38, 1040 Brussel.

New expressions of racism. Growing Areas of Conflict in Europe, Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten, Utrecht, 1988.

Rapport van de internationale conferentie over racisme (Amsterdam, okt. 1987), georganiseerd door International Alert en S.I.M. Overzicht van anti-racismepolitiek en wettelijke maatregelen, van racisme in de media, onderwijs, tewerkstelling en huisvesting.

Centrum Etnische Minderheden en Gezondheid

Onlangs werd gestart met een centrum dat zich richt tot migranten en gezondheidswerkers. De oprichters stelden vast dat er problemen blijven bestaan in de communicatie tussen beide groepen door onvoldoende kennis van elkaars inzichten en mogelijkheden. De vereniging stelt zich tot doel wederzijds begrip te creëren en de psychische, sociale en lichamelijke gezondheid van etnische minderheden te bevorderen.

In zes deelprojecten (onderzoek, pré- en postnatale begeleiding, communicatievaardigheden, tewerkstelling van migranten binnen de gezondheidszorg, gezondheidsvoorlichting en verklaringsmodellen psychosomatiek) wil het Centrum een dubbele lijn terugvinden:

- het bevorderen van toegankelijkheid en kwaliteit van de gezondheidsvoorziening
- het verbeteren van de kansen op gezondheid van de migrantenbevolking.

Het Centrum Etnische Minderheden en Gezondheid ontvangt voor de realisatie van deze activiteiten een toelage van het Gemeenschapsministerie van Volksgezondheid.

Asielaanvragen

In de eerste zes maanden van '88 werden 2.132 asielaanvragen ingediend. Dat is duidelijk minder dan in '87, toen er per maand zo'n 100 aanvragen méér waren. Slechts 294 van de aanvragers kwamen langs de luchthaven van Zaventem het land binnen. De slechte opvang en de druk uitgeoefend op de vervoermaatschappijen zullen daar niet vreemd aan zijn. Ondertussen werd wel voor een degelijke opvangmogelijkheid in Zaventem gezorgd (begin december 1988).

Onder de asielzoekers gedurende de eerste zes maanden van '88 veel Gha-

nezen (één op vier) en heel wat Indiërs (14 %) en Zaïrezen (11%).

Buitenlandse studenten

In '86 heeft het Europees Hof van Justitie met het arrest *Gravier* de Belgische staat veroordeeld om de discriminatie van studenten uit EG-landen. Aan hen werd namelijk een bijkomend inschrijvingsgeld gevraagd. In het arrest was echter sprake van *beroepsonderwijs*, een term waarvan de inhoud niet zondermeer vastligt. Die zaak heeft nu een staartje gekregen. In een nieuw arrest bepaalt het Hof dat *universitair onderwijs* in België kan worden beschouwd als een beroepsvorming. Enkel universitaire studenten die vóór dit arrest klacht indienden (2/2/88), kunnen ook hun inschrijvingsgeld terugvragen. Die voorwaarde wordt niet gesteld voor wie niet-universitair beroepsonderwijs volgt. België verdedigt zich door te stellen dat het verplicht zal worden een *numerus clausus* in te stellen, zoals al het geval is in een aantal andere EG-landen.

OCMW's - Kansarmen

De Vlaamse Executieve heeft voor de periode 1989-1993 de normen vastgesteld voor de verdeling onder de OCMW's van het *Fonds voor Maatschappelijk Welzijn*. In een omzendbrief aan de OCMW's maakte Gemeenschapsminister J. Lenssens bekend dat voor de projecten voor kansarmen meer betoelaging werd uitgetrokken. De invulling van de projecten moet door de OCMW's zelf gebeuren. De maatschappelijke achterstelling van grote groepen migranten maakt hen tot een belangrijke doelgroep van deze (tijdelijke) projecten. Gedacht wordt in de eerste plaats aan informatie verstrekken, aan het toegankelijk maken van lokale diensten, aan dekoncentratie of aan sa-

menwerkingsvormen met diensten als RVA of PMS. De OCMW's wordt echter alle ruimte gelaten zelf hun project inhoud te geven.

Een projectaanvraag kan worden ingediend bij de administratie van het Gemeenschapsministerie van Gezin en Welzijnzorg.

Migrantenoverleg Mechelen

De migrantensektor is een begeleidingsdienst rijker, ook al is die nog niet officieel erkend. De Mechelse organisaties, betrokken bij het wel en wee van de migrantenbevolking, hadden steeds meer behoefte aan overleg, planning en samenwerking, wat geleidelijk aan resulteerde in het Migrantenoverleg Mechelen, dat op 21 oktober '88 aan het grote publiek werd voorgesteld.

Naast haar taak om de samenwerking te verzekeren, is het MOM gestart met eigen projecten. Zo is er de Marokkaanse vrouwenwerking *Dar El Yasmīna*, die *nieuw leven* werd ingeblazen. Er zijn ook projecten rond schoolgaande kinderen en oudercontacten en rond huisvesting. Samen met talrijke Mechelse organisaties werd actie gevoerd voor stemrecht en ontstond een werkgroep integratie, die een ruggesteun wil zijn voor stimulansen geven aan concrete initiatieven van organisaties.

Op dit moment heeft het MOM ook een eigen sociale dienst voor migranten op poten gezet (één dag per week) en houdt de Antwerpse Materialenbank er een 'filiaal' open op maandag- en woensdagnamiddagen.

Migrantenoverleg Mechelen, Wollemarkt 21, 2800 Mechelen. Tel. 015/20 64 83.
Dar El Yasmīna, Nokerstraat 6, 2800 Mechelen. Tel. 015/20 41 55.